

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kultuurhariduse osakond

Huvijuht – loovtegevuse õpetaja õppekava

Jaana Kannike

**ÕPETAJATE ARUSAAMAD OMA ROLLIDEST
KOOLIKLIIMA KUJUNDAMISEL**

Lõputöö

Juhendaja: Külli Salumäe, TÜ VKA huvihariduse lektor

Kaitsmisele lubatud .....

(juhendaja allkiri)

Viljandi 2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. UURIMUSE TEOREETILISED LÄHTEKOHAD.....	8
1.1 Mõisted „koolikliima“ ja „koolikultuur“	8
1.1.1 Koolikliima mõiste	8
1.1.2 Koolikultuuri mõiste	10
1.2 Kooli sotsiaalne kliima.....	11
1.3 Positiivne koolikliima	12
1.4 Koolikliima komponendid	14
1.5 Õppiv kool.....	15
1.6 Õpetaja roll koolikliima kujundajana.....	17
1.6.1 Õpetaja inimestevaheliste suhete kujundajana koolikeskkonnas.....	18
1.6.2 Õpetaja õpilase arengu toetaja ja suunajana	19
1.6.3 Õpetaja koolikultuuri alalhoidja ja muutjana.....	19
2. EMPIIRILINE UURIMUS	21
2.1 Uurimuse metoodika	21
2.1.1 Uurimiskeskkonna kirjeldus	21
2.1.2 Populatsioon ja valim.....	21
2.1.3 Uurimismeetod.....	22
2.1.4 Uurimisprotseduur	23

2.2	Andmeanalüüs ja tulemused	24
2.2.1	Vastajate taustandmed	24
2.2.2	Õpetajate arusaam oma rollist koolikeskkonnas valitsevate inimestevaheliste suhete kujundajana.....	25
2.2.3	Õpetajate arusaam oma rollist õpilaste arengu toetaja ja suunajana koolikeskkonnas.....	29
2.2.4	Õpetajate arusaam oma rollist koolikultuuri alalhoidja ja muutjana	32
2.2.5	Õpetajate panus koolikliima kujundamisse oma koolis.....	35
2.3	Arutelu ja järeldused	37
	KOKKUVÕTE	40
	KASUTATUD ALLIKAD	42
	LISAD.....	46
	Lisa 1. Väidete jaotumine uurimisküsimuste lõikes	46
	Lisa 2. Küsimustik	49
	SUMMARY	54
	LIHTLITSENTS	56

SISSEJUHATUS

Elemendid, mida koolikliima sisaldab, on keerukad, ulatudes suhete kvaliteedist õpetajate toas kuni müratasemeni koridorides ja sööklas, koolihoone füüsilisest struktuurist kuni indiviidide mugavustasemeteni, mis kujutavad endas selliseid faktoreid nagu soojus, jahutus ja valgus, ning kui turvaliselt nad ennast tunnevad. Isegi kooli suurus ning õpilaste ja õpetajate võimalused väikestes gruppides nii formaalselt kui ka mitteformaalselt suhelda, lisavad või kahandavad õpikeskkonna tugevust. (Freiberg 1998)

Koolikliima loomisel on enamasti suur mõjujõud õpetajaskonnal. Uuringus „Kool kui arengukeskkond ja õpilaste toimetulek“ oletati, et õpetajate pühendumus koolitööle ja õpilastele, millest esmajoones sõltub koolikliima, on seotud sellega, kas õpetajaskond tunneb end rutiinsete pedagoogiliste ülesannete täitjana või õppiva ja uuriva, uut teadmust loova organisatsiooni aktiivse liikmena. Viimatimainitu eeldab, et koolil on ühisvisioon, et selle kooli õpetajatel on ühismõõtmelisi ja jagatud mõttemalle, mida ollakse uues olukorras ja uue teadmuse valgel suutelised kiiresti korrigeerima või muutma; et kõik õpetajad oleksid oma ala meistrid ning samas võimelised töötama ühise meeskonnana, osates muuhulgas ette näha ka seda, millises suunas muutub väliskeskkond. (Eesti kool 21. sajandi... 2007, lk 9)

Koolikliimat käsitletakse uurimustes erinevalt. Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) 2008. aasta uuringus „*Teaching and Learning International Survey*“ (TALIS) uuriti koolikliima valdkonnas vaid õpetajate ja õpilaste suhteid, uuringu läbiviijate täpsustusel õpikeskkonda koolis. Aruandes seisab, et „(...) suhted õpetajate ja õpilaste vahel, mis avaldavad otsest mõju õpimotivatsioonile, õpilaste rahulolule ning saavutustele“. (Loogma, Ruus, Talts, Poom-Valickis 2009, lk 34)

Ümarik (Übius, Kall, Loogma, Ümarik 2014, lk 37) näeb koolikliima kujundamise rolli ka suuresti koolijuhtidel. „Koolijuhtide võimuses on panustada õpilaste õpitulemuste kasvu koolikliima kujundamise ning õpetajate ja õpetamisprotsessi toetamise kaudu.“ See viitab sellele, et ka koolijuhtidel on suur osa koolikliima kujundajatena. Samast uuringust (*ibid.*, lk 31) selgus, et koolijuhid hindasid koolis valitsevat professionaalset kliimat ja õpilaste ning õpetajate vahelisi suhteid valdavalt väga heaks, seda nii TALIS-e uuringus keskmiselt kui ka konkreetselt Eestis.

Kooli keskkond viitab kooli sotsiaalsele, akadeemilisele ja emotsionaalsele kontekstile – teisisõnu õpikeskkonna „iseloomule“ – ning kuidas seda tajuvad erinevad sihtgrupid (õpilased, õpetajad ja lapsevanemad). See kliima on mõjutatud mitmesuguste erinevate faktoritega (näiteks kooli sotsiaalne keskkond ning kooli ja klassiruumi keskkond). Positiivne kooli keskkond loob optimaalse ja head võimalused õpetamiseks ja õppimiseks. Kooli keskkonna hindamine annab võimaluse avastada ja tegeleda murettekitavate küsimustega, mis võivad tõkestada õppimist ja õpilaste arengut. (Lunenburt 2011, lk 1) Õpikeskkond on see, mis muudab õpetaja ja õpilase pingutused viljakaks. Õpikeskkond laialt võttes hõlmab kogu koolikeskkonna, koolikliima ja kodused tingimused. (Sarv 2016c)

Õpilaste perspektiivist on võimalik välja tuua neli koolikliima tüüpi. Esimest tüüpi ehk õpilasvaenuliku koolikliima puhul tundub õpilasele, et õpetajate suhtumine õpilastesse on ebasõbralik, kooli väärtuste amplituud on kitsas ja peamine rõhuasetus lasub õppeedukusel. Teist tüüpi ehk formaalset koolikliimat iseloomustab keskmisest tunduvalt kitsam väärtuste amplituud (taas ühekülgsest esiplaanil õppeedukus), õpetajate keskmisest vähehoolivam, ka madalam innovaativsus/traditsioonide austamine, õpetajatele õpilaste poolt omistatav tagasihoidlikum professionaalsus, samas aga ka õpetajate keskmisest suurem nõudlikkus ja kooli suhteliselt range distsipliin. Kolmandat tüüpi ehk „õpilassõbralik-edasipürgiv-nõudlik“ iseloomustab keskmisest tunduvalt avaram väärtussüsteem, oluliselt kõrgem innovaativsus, samas austus traditsioonide vastu ja ühtaegu rangem koolikord. Õpetajate suhtlemisstiil on õpilast abistav ja austav. Samas on õpetaja õpilaste silmis ka nõudlik. Neljandana toodi välja koolikliima tüüp, mida iseloomustab keskpärasus. (Ruus, Veisson, M., Leino, Ots, Pallas, Sarv, Veisson, A. 2007, lk 48-50)

Õpetajate tajutuna võiks koolid jaguneda õppiva organisatsiooni tunnuste alusel järgnevalt: õppiv, arengukeskne kool; konservatiivne kool; nõrga õpivõimega konservatiivne kool; juhtimiskeskne kool (Sarv 2008).

Inimest ja keskkonda nähakse inimökoloogilises vaateviisis vastastikustes mõjusuhetes ja pidevalt muutuvana. Nii tegutseja kui keskkond on teineteise suhtes aktiivsed: inimene oma tegudega muudab keskkonda, keskkond omakorda inimest. (Ruus jt 2007, lk 20- 21) Moos'i (1976) inimökoloogiline lähenemine tõstab seoses inimese ja tema keskkonna ning sotsiaalse kliimaga esile kolm dimensiooni (Sarv 2007, lk 109 järgi):

- 1) inimsuhete dimensioon
- 2) isiksuse arengu toetamise – suunamise dimensioon
- 3) süsteemi alalhoidmise ja muutuse dimensioon (koolikultuur)

Eelnevalt on läbiviidud uurimusi, kus on uuritud erinevaid koolikliima aspekte (Leinus 2014; Paide 2014; Loogma jt 2009; Übius jt 2014), kuid autorile teadaolevalt ei ole uuritud õpetajate rolli koolikliima kujundajana. Sellest lähtuvalt on minu töö **uurimisprobleemiks** millised on ühe gümnaasiumi õpetajate arusaamad oma rollidest koolikliima kujundamisel? Töö **eesmärgiks** seadsin anda ülevaade õpetajate arusaamadest oma erinevates rollides täidetavatest ülesannetest kooli sotsiaalse kliima kujundamisel. Toetudes Moos'i käsitlusele kooli sotsiaalse kliima dimensioonidest, püstitasin **uurimisküsimused**:

- 1) Missugune on õpetajate arusaam oma rollist koolikeskkonnas valitsevate inimestevaheliste suhete kujundamisel?
- 2) Missugune on õpetajate arusaam oma rollist õpilaste arengu toetamisel ja suunamisel koolikeskkonnas?
- 3) Missugune on õpetajate arusaam oma rollist koolikultuuri alalhoidmisel ja muutmisel?

Lõputöö mahtu arvestades on antud uurimus läbi viidud ühes gümnaasiumis. Toetudes Moos'ile mõistetakse käesolevas töös koolikliimana kooli kui kogukonna sotsiaalset

kliimat, millel on kolm dimensiooni: inimsuhted, isiksuse arengu põhisuunad ja eesmärgid ning koolikultuuri säilitamine ja muutmine. Antud uurimistöös ei ole keskendunud õpetajate arusaamale koolikliima komponentidest, mis puudutavad materiaalseid väärtusi (kooli materiaalne ja füüsiline keskkond).

Töö on jaotatud kaheks peatükiks. Esimeses peatükis annan ülevaate uurimuse teoreetilistest lähtekohtadest ning teises peatükis seletan lahti, kuidas viisin läbi empiirilise uurimuse, toon välja tulemused ning analüüsin neid.

1. UURIMUSE TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Selles peatükis seletan lahti uurimistöö peamised mõisted „koolikliima“ ja „koolikultuur“, käsitlen kooli sotsiaalset kliimat ja positiivset koolikliimat, toon välja erinevad koolikliima komponendid, annan ülevaate õppiva organisatsiooni kontseptsioonist ning tutvustan õpetajat koolikliima kujundajana.

1.1 Mõisted „koolikliima“ ja „koolikultuur“

Terminid koolikliima ja koolikultuur võivad mõistetenäna olla täielikult erinevad või osaliselt või täielikult kattuda. Kõige levinuma eristuse järgi keskenduvad koolikliima käsitlelused eelkõige kooli struktuurilistele, mõõdetavatele dimensioonidele. Koolikultuuri käsitlelused seevastu tegelevad eelkõige väärtustega, koolielu eri aspektide tähendustega ja nende kasutusega inimeste poolt. (Sarv 2013, lk 151) Järgnevalt on välja toodud erinevad käsitlelused koolikliima ja –kultuuri kohta. Käesolevas uurimistöös käsitletakse koolikultuuri mõistet koolikliima komponendina.

Terminoloogiliselt eristab osa käsitlelusi ühelt poolt *kooli kliimat* ja *kooli kultuuri* kui teatud kindlale koolile omaseid tunnuseid ning teiselt poolt *koolikliimat* ja *koolikultuuri* kui koolidele üldiselt omaseid, neid teistest institutsioonidest eristavaid näitajaid (*ibid.*, lk 151).

1.1.1 Koolikliima mõiste

Koolikliima on kooli kui organisatsiooni kvaliteet, mis hõlmab eelkõige kooli ökoloogiat, miljööd, sotsiaalset süsteemi ja kultuuri. Koolikliima teaduslikud käsitlelused said alguse

organisatsiooni kliima käsitlusest. Itaalia-USA sotsiaalteadlane ja ärijuhtimise ekspert Renato Tagiuri defineeris 1968. aastal organisatsiooni kliima kui suhteliselt lõpliku hulga organisatsiooni sisekeskkonna kvaliteedi näitajaid, mida organisatsiooni liikmed kogevad ning mis mõjutab nende käitumist. Tagiuri eristas organisatsiooni kliima kirjeldamisel nelja komponenti: ökoloogia, miljöo, sotsiaalne süsteem ja kultuur. Tagiuri taksonoomia on aluseks USA uurija Carolyn Andersoni koolikliima käsitlusele. Viimane on tänapäevani koolikliima temaatika üheks olulisemaks aluseks. (Sarv 2013, lk 151-152)

Anderson eristab koolikliima nelja komponenti (*ibid.*, lk 152):

- a) Kooli ökoloogia – kooli materiaalne ja füüsiline keskkond (ehitised, rahalised vahendid, suurus);
- b) Kooli miljöo – õpilaste ja õpetajate individuaalsed karakteristikud (vanus, majanduslik taust, rass või rahvus, kõlbelised tõekspidamised);
- c) Kooli sotsiaalne süsteem – inimeste ja rühmade vahelised suhted ja seosed koolis (suhtlemisviis, juhtimisviisid, otsustusmehhanismid, inimeste kaasatus). Need aspektid on olnud kesksel kohal kooli efektiivsuse käsitlustes, mis alates 1980. aastatest on püüdnud välja selgitada, kuidas seostuvad omavahel kooli kui organisatsiooni karakteristikud ning õpilaste õpitulemused;
- d) Kooli kultuur – koolis õppivate ja töötavate inimeste uskumused ja väärtused.

Ruus jt (2007, lk 52) käsitlevad koolikliimat kui tegurit, „mida kool peaks suutma kontrollida ning mille kujundamise eest vastutama. [...] koolikliima üks keskseid tegureid, mis on seotud õpilaste toimetuleku ja selle tulemuslikkusega, on kooli poolt omaksvõetud väärtussüsteem – selle avarus ja haare, või vastupidi, piiratus ja ühekülsus.“

National School Climate Center (NSCC koduleht 2015) toob esile: „Koolikliima viitab koolielu kvaliteedile ja iseloomule. Koolikliima aluseks on õpilaste, lastevanemate ja kooli personali kogemused ja harjumused ning koolikliima peegeldab nende norme, eesmärke, väärtusi, inimestevahelisi suhteid, õpetamise ja õppimise praktikaid ning organisatsioonilisi struktuure.“

1.1.2 Koolikultuuri mõiste

Koolikultuur on koolile omaste normide, väärtuste, tõekspidamiste, rituaalide, sümbolite ja lugude kogum. Terminid *kooli eetos* või *kooli vaim* on koolikultuuri mõistega lähedane või sellega osaliselt kattuv. (Sarv 2013, lk 151) Koolikeskkonnas ilmnevad erinevad kooli kultuurid huvide, vaadete, väärtuste, tegevuste ja harjumuste mitmekesisusena, mis võivad iseloomustada teatud kooli eraldi või koole kui institutsioone üldiselt (*ibid.*, lk 154).

Sarv (2016a) esitab koolikultuuri põhidimensioonideks/karakteristikuteks koostööd, kollegiaalsust ja enesetõhusust (*collaboration, collegiality, efficacy*):

- 1) koostöö (kollaboratsioon) - inimeste koos töötamise, info ja õppestrateegiate ning -meetodite jagamise ning konstruktiivse diskussiooni ja debattide määr ning tase;
- 2) kollegiaalsus – kuuluvustunde, emotsionaalse toetuse ja väärtusliku organisatsiooni liikmena kaasatuse (*inclusion*) tajumine;
- 3) tõhusus, enesemõjus (efficacy) - enese tajumine erinevate sidusrühmade poolt – enese tegevuse ja edenemise üle kontrolli omamise tunne kui vastand abitusele, enese “süsteemi ohvriks” olemise tunnetamisele; uurimuste, tõenduspõhiste otsustuste, hinnangute tunnustamine vastandina status quo-sse klammerdumisele.

Schihalejev (2011, lk 31) toob esile, et koolikultuuri moodustavad kooli kollektiivi aja jooksul kujunenud, tihti teadvustamata, aktiivselt toimivad väärtused, suhtumised ja uskumused, mis on kooli käitumishinnangude, traditsioonide ja rituaalide aluseks ning kujundavad suhteid, juhtimis- ja koostööviise ning õppetegevust.

Edgar Schein (1992) eristab organisatsioonikultuuris kolme tasandit. Esimene tasand hõlmab vaadeldavat kultuuri, mis väljendub arhitektuuris, sisekujunduses, mööblis, riietuses, sümbolites, käitumistavades, rituaalides ning ametlikus kooli ajaloos. Teine tasand on organisatsiooni liikmete väljendatud väärtushinnangud. Kolmas tasand on tihti teadvustamata, sõnastamata ja reflekteerimata omaks võetud veendumused – väärtushoiakud, tegelikud väärtused, mida kultuur esindab, arusaamised inimestest, õppimisest ja õpetamisest. (Schihalejev 2011, lk 32 järgi)

Balti uuringute instituudi uuringu „Õpetajate täiendusõppe vajadused“ lõpparuande kohaselt sõltub koolikultuur koolijuhist, kooli juhtkonnast ning ka kooli pidajast ehk kohalikust omavalitsusest (Õpetajate täiendusõppe... 2015, lk 23). 2006-2007. aastal Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia kultuurhariduse osakonna poolt läbi viidud uurimisprojekti „Huvijuht koolikultuuri kujundavas võrgustikus“ fookusgruppide intervjuud tõid välja, et huvijuhtide sõnul sõltub koolikultuur (Salumäe 2007, lk 19):

- koolikeskkonna kui tervikliku arengukeskkonna teadvustamise oskustest;
- inimestest, kes seal töötavad;
- konkreetse kooli pere poolt heaks kiidetud käitumisnormidest ja –tavadest;
- koolis välja kujunenud suhtlemisnormidest.

1.2 Kooli sotsiaalne kliima

Cowen (2000) väidab, et koolis töötavate ja õppivate inimeste seisukohalt on kool kogukond, mida iseloomustab liikmete heaolu tase ja sotsiaalne kliima (Ruus jt 2007, lk 22 järgi). Kooli sotsiaalne kliima sisaldab endas väärtusi, millest kool lähtub oma eesmärkide seadmisel, koolis valitsevatest inimsuhetest ning kooli stabiilsust ja uuenduslikkust iseloomustavatest näitajatest (Eesti kool 21. sajandi... 2007, lk 9).

Moos'i (1976) järgi võib kooli kui kogukonna sotsiaalset kliimat vaadata kolme dimensiooni läbi – inimsuhted (näiteks mil määral üksteist toetatakse ja aidatakse, kas tuntakse end koolikollektiiviga seotuna, end sellesse kogukonda kuuluvana), isiksuse arengu põhisuunad/eesmärgid (näiteks kas väärtustatakse isiksuse sõltumatust ja autonoomiat või allaheitlikkust ning kuulekust, kas ja mil määral peetakse oluliseks teatud moraalseid ja/või religioosseid väärtusi, millisel kohal on vaimsed, praktilised ja tööga seotud väärtused, kas orienteerutakse koostööle või konkurentsile) ning süsteemi (koolikultuuri) stabiilsuse säilitamine ja muutus (kord, organisatsioon, kontroll, innovatsioon) (Ruus jt 2007, lk 23 järgi).

Koolikliima mõjutegurid paiknevad mitmel tasapinnal. „Ülalt“ mõjutavad koolikeskkonda haridusseadustik, riiklik õppekava, koolisüsteemi ja –võrgu ülesehitus, riiklik ja

regionaalne hariduspoliitika (Ruus jt 2007, lk 23). Lisaks on välisteks mõjutajateks veel ka riigieksamite ja tasemetööde süsteem, õppetöö dokumenteerimise ja e-kooli nõuete kasv õpetajatele, suure hulga koolide kohal rippuv sulgemisoht, haridusotsuste päevapoliitikale allutatus jne (Sarv 2007, lk 106). „Alt“ mõjutavad koolikogukonda lastevanemate ootused, õpilaste kodune olukord jpm. Kooli sotsiaalset kliimat mõjutab ka füüsiline keskkond: koolimaja arhitektuur, looduskeskkond koolimaja ümber, ruumide ala- või ülekoormatus, valgustus, müratase jmt. (Ruus jt 2007, lk 23)

1.3 Positiivne koolikliima

Kooli kliima kujundamine ja muutmine on kooli kui õppiva organisatsiooni üks arenguvaldkondi. Koolikliima loovad eelkõige koolisisesed inimsuhted, seda mõjutavad ka välistingimused (asukoht, seadustatud toimimiskord, tugi või pressing omavalitsuse ja riigiorganitelt jm) ning koolikeskkonna füüsilised aspektid (arhitektuur, akustika, värvid, temperatuur, garderoob ja sanitaaringimused, territooriumi heakord jm). Kooli sotsiaalse kliima all peetakse silmas inimsuhteid ja väärtusi. Kooli sotsiaalset kliimat loetakse üldiselt positiivseks, kui see on kaasav, toetav, osalust ja koostööd võimaldav ja soosiv, suunatud pehmete põhiväärtuste kujundamisele. Negatiivne koolikliima on õpilaste ja õpetajate suhtes selekteeriv, välistavat konkurentsi (versus koostööd ja hoolivust) kultiveeriv. (Sarv 2008, lk 75)

Positiivne ja jätkusuutlik koolikliima sisaldab endas (NSCC koduleht 2015):

- Norme, väärtusi ja ootusi, mis toetavad inimeste turvatunnet sotsiaalselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt
- Inimestest lugupidamist ja nende kaasamist
- Õpilaste, nende perede ja õpetajate koostööd ühise koolivisiooni loomiseks ja hoidmiseks
- Hoiakuid mida õpetajad aitavad modelleerida ja kasvatada ning mis tähtsustavad õppimisest saadavat kasu ja rahulolu
- Iga inimese panust koolitegevusse ning kooli füüsilise keskkonna eest hoolitsemist.

Koolikliima elemendid, mis soodustavad edukamat hariduse omandamist, on pühendumine akadeemilisele õppimisele, õpetamise tähtsustamine, koostööl põhinev personalipoliitika, intellektuaalne koostöö ning meeskonnatöö, võimalused õpetamise arendamiseks, oskuste täiendamiseks ning erialane koolitus, juhtkonna eestvedamine (Kirss 2008, lk 8).

Positiivse koolikliima kujundamisel on kindlasti tähtsaim roll koolis töötavatel õpetajatel. Seda kinnitab ka Sarv (2016b): „Olulisimateks positiivse koolikliima ja koolikultuuri loojaks osutusid õpetajate jm personali pühendumus, ühisvisioon ja ühised sihid, positiivne vastasmõju inimeste ja rühmade vahel.“

Ka kooli direktori ja juhtkonna tegevus on määrava tähtsusega positiivse koolikliima defineerimisel, edendamisel ja hoidmisel (Smith, Connolly, Pryseski 2014). Norton (2002) on toonud esile, et eelnevad uurimused on näidanud: kooli direktori juhtimisstiil mõjutab otseselt koolikliimat ja see omakorda õpilaste saavutusi.

Õpetajad saavad teha positiivse koolikliima edendamiseks (Smith jt 2014):

- Kohelda kõiki õpilasi võrdselt sõltumata nende rahvusest, soost või puudest.
- Aktiivselt motiveerida õpilasi õppima, uskudes, et nad suudavad õppida ning edu saavutada nii koolis kui edaspidises elus.
- Väljendada kõrgeid ootusi iga õpilase edusammude osas õppetöös.
- Luua õpilastele võimalusi osaleda erinevates juhtivates rollides ning otsuste tegemisel.
- Kaasata õpilasi koolikliima teemalistesse vestlustesse.
- Detailselt õpetada, modelleerida ja kehtestada kooli reeglid ning seda teha järjepidevalt.
- Luua toetavad suhted kõikide õpilastega, et nad tunneksid, et nad on turvalises, usalduslikus ja ühendatud keskkonnas.
- Kasutada strateegiaid mis suurendavad emotsionaalset, sotsiaalset ja ühiskondlikku õppimist.
- Teha koostööd kooli personaliga, et tegeleda õpilaste käitumisega ja õppimisega.

1.4 Koolikliima komponendid

Ei ole ühist konsensust selle kohta, millised koolikliima dimensioonid on uurimuste juures kõige olulisemad. Neli suuremat teemat, mida koolikliima uurimused võiksid siiski sisaldada, on turvalisus, suhted, õpetamine ja õppimine ning väline keskkond. (NSCC koduleht 2015)

National Association of Secondary School Principals (NASSP) on määratlenud kümme koolikliima komponenti, mille kohta andmete kogumine uuringutes on põhjendatud. Nimetatud mudel kannab nimetust CASE (*Comprehensive Assessment of School Environment*). Komponentideks on (Lunenburg 2011, lk 3) :

- a) Õpetaja-õpilase suhted
- b) Turvalisus koolis ja korrashoid
- c) Juhtkonna efektiivsuse tase erinevate sihtgruppidega suheldes
- d) Õpilase akadeemiline suunitlus
- e) Õpilase käitumuslikud väärtused
- f) Õpilaste nõustamine
- g) Õpilaste omavahelised suhted
- h) Lastevanemate ja kogukonna suhted
- i) Klassikliima
- j) Õpilaste aktiivsus

Neid instrumente (komponente) võib uurida üksikult või mistahes kombinatsioonis, kuid NASSP töögrupp soovitab neid kasutada terve mudeli kontekstis. Uuringu CASE mudeli peamine protseduuride ja mõõtmiste eesmärk on edendada kooli arengut (Keefe & Kelley 1990; Lunenburg 2011, lk 5 järgi).

Koolikliima määravad suures osas õpetajate pühendumus koolitööle ja õpilastele, millel omakorda on seos sellega, „kas õpetajaskond tunneb ennast rutiinsete pedagoogiliste ülesannete täitjana või õppiva ja uuriva, uut teadmust loova organisatsiooni aktiivse liikmena.“ (Eesti kool 21.sajandi... 2007, lk 9)

Et kooliks kujuneks õppiv ja uuriv, uut teadmust loov organisatsioon, selleks peab olema (Eesti kool 21.sajandi... 2007, lk 9):

- koolil ühisvisioon;
- õpetajatel ühismõõtmelisi ja jagatud mõttemalle;
- õpetajate valmisolek uues olukorras ja uue teadmuse valguses oma mõttemalle korrigeerida ja kiiresti muuta;
- õpetajate individuaalne meisterlikkus;
- õpetajate suutlikkus töötada meeskonnana;
- õpetajate suutlikkus näha ette väliskeskkonna muutusi ja nende mõju koolile, õpilastele, õpetajatööle.

Seega võib eelneva põhjal järeldada, et need õpetajate poolt loetletud tunnused määravad koolikliima.

1.5 Õppiv kool

Koolikliima kujunemine ja muutumine on kooli kui õppiva organisatsiooni üks arenguvaldkondi (Sarv 2007, lk 111).

Õppiva kooli idee pälvib aastatega üha rohkem tähelepanu. Kooli kui institutsiooni saab värskendada, praktilise eluga siduda ning jätkusuutlikult uuendada vaid õppimisele orienteerituse najal, mitte ametliku korralduse või käsu korras ega seaduste survele. See tähendab, et iga süsteemi kuuluja haaratakse kaasa väljendama oma püüdlusi, täiendama oma teadmisi ja arendama oma võimeid. Õppivas koolis tunnevad inimesed, kes traditsiooniliselt on ehk olnud üksteise suhtes kahtlustavad – vanemad ja õpetajad, inimesed nii kooli seinte vahelt kui ka väljastpoolt, õpilased ja täiskasvanud – ühist huvi koolisüsteemi tuleviku ja selle vastu, mida nad üksteiselt võivad õppida. (Senge, Cambron-McCabe, Lucas, Smith, Dutton & Kleiner 2009, lk 13)

Sarv (2008, lk 126) tõdeb, et õppiva organisatsioonina on kool iseäralik selle poolest, et õppimine on selle põhitegevus, õppimise tulemus on nii-öelda selle organisatsiooni

„toodang“. Seda nii kitsas mõttes – õpilaste poolt omandatud ja väljastpoolt mõõdetavad-kontrollitavad teadmised; kui laias mõttes – õpilaste väärtushoiakud, valmisolek elukestvaks õppimiseks ning töö ja vaba ajaga toimetulekuks.

Õppiva kooli keskkonnas on tegevus üles ehitatud lähtudes viiest eesmärgist (Sarv 2007, lk 109):

1. ühisvisiooni kujundamine
2. organisatsiooni liikmete personaalse meisterlikkuse arendamine
3. organisatsiooni liikmete mentaalsete (vaimsete) mudelite identifitseerimine ja kujundamine
4. meeskonnas õppimine
5. süsteemimõtlemine

Mentaalsed mudelid on seotud enese ja ümbritsevate inimeste tajumisega ja nende kohta käivate hoiakutega. Kui mentaalsed mudelid on varjatud, võivad need olla muutumist takistavad. Teadvustatud ja läbiräägitud mudelid võimaldavad reaalsuse (näiteks koolikultuuri) ausalt ja selgelt määratleda ning seda soovitud suunas kujundada. (*ibid.*, lk 110)

Õpetaja mentaalsed mudelid (mis kujundavad koolikultuuri ja seeläbi ka koolikliimat) eristuvad kolmeks vaateväljaks (*ibid.*, lk 110-111):

1. Kool tervikorganisatsioonina – õppimiskeskkonnana nii õpetajale kui tema mõjuväljas olevale õpilasele;
2. õpilaste ja nende probleemide tajumine ja teadvustamine õpetajate poolt (sh õpilaskesksus, koolirõõm, demokraatliku osaluse võimalused);
3. õpetajate tegevus õpilaste arengu toetamisel. Koolikliimat käsitletakse seejuures kui õpilase arengu tugisüsteemi, mille koostisosad on 1) formaalsed, eeskirjadega määratletud tegevused ja protsessid; 2) väärtushoiakud, suhete iseloom jne. Koolikliima tajumine õpetajate poolt, õpetajate ühistegevuse iseloom (toetav või karistav koolikultuur) ja kooli eneseusk kujundavad õpilaste arengukeskkonna.

Kool kui arengukeskkond (pedagoogiline, kultuuriline, füüsiline) kujundatakse õpetajate poolt vastastikuses suhtes õpilastega. Koolikeskkonnas (võimumehanismid, struktuurielementides, koolikultuuris, ühiseväärtustes ja traditsioonides) võib olla nii õpilaste arengut kui stressi soodustavaid jooni. Kui palju on ühte või teist, see sõltub õpetajate vaadetest, teadmistest ja tegevusviisidest. (Sarv 2007, lk 112).

Koolis on väga tähtis roll jagatud visiooni olemasolul. Visioon peaks juhtima õppimist. See võib olla edu saavutamisel kõige tähtsam, sest võib anda jõudu õppimiseks ja kasvamiseks isegi siis, kui olukorrad ning keskkond töötavad sellele vastu. (Senge jt 2009, lk 29)

1.6 Õpetaja roll koolikliima kujundajana

Õpetaja roll on mitmekülgne. Õpetajal tuleb kooli igapäevaelus toime tulla üksikute õpilaste ja klasside eripäraga, suhete ja protsessidega õpetajate ja teiste koolitöötajate kogukonnas ning tulla toime veel väljastpoolt lähtuvate väljakutsete ja piirangutega (Sarv 2007, lk 110).

Õpetaja rollikäsitlestest on kõige enam levinumaks Biddle poolt loodu. Biddle (1998) eristab rolliuuringute põhjal kolme erinevat käsitlest (Uibu 2005, lk 7-9 järgi):

- Roll kui käitumine (*role as behavior*), milles peetakse silmas õpetaja vahetult vaadeldavat käitumist töökeskkonnas.
- Roll kui sotsiaalne positsioon (*role as social position*), mille all mõistetakse teatud iseloomulikke jooni, mida ühiskonnas tunnustatakse.
- Roll kui ootus (*role as expectation*), mis sisaldab normatiivseid ettekujutusi, hoiakuid, tõekspidamisi ning arvamusi õpetaja rolli kohta. Roll on ootuste kogum, mis õpetajal endal või teistel ühiskonnaliikmetel (nt poliitikud, kooli juhtkond, lapsevanemad, õpilased) õpetaja käitumise suhtes on.

Selles alapeatükis annan ülevaate, mida õpetaja teeb koolis erinevate inimestevaheliste suhete kujunemiseks, õpilase arenguks ja toetamiseks ning koolikultuuri alalhoidmisel ja muutmisel.

1.6.1 Õpetaja inimestevaheliste suhete kujundajana koolikeskkonnas

Õpetaja roll inimestevaheliste suhete kujundamisel koolis on väga suur. Tegevused, mida õpetaja peaks suhete kujunemise kaasa aitamiseks tegema: märkab kolleegi edusamme ja tunnustab teda, teeb vajadusel õppija arengu toetamiseks koostööd kolleegide ja teiste tugispetsialistidega, tunneb ära inimestevahelised konfliktid ja aitab leida lahendusi, annab konstruktiivset tagasisidet ja on sellele avatud, loob positiivse suhtluskeskkonna ja käitub vastavalt headele suhtlemistavadele, osaleb meeskonnatöös organisatsiooni õpikeskkonna kujundamisel, kavandab koostöös kolleegidega ainetevahelise lõimingu, on hea kuulaja (Õpetaja kutsestandard, tase 7 2013).

Head ja positiivsed inimestevahelised suhted on koolis tähtsad. Peale selle, et õpilaste-õpetajate vaheline suhtlus on koolielu vältimatu osa, peavad õpilased ka väga oluliseks õpetajate omavahelist suhtlemist. Õpilased leiavad, et arusaamatuste vältimiseks (näiteks kui paljud õpetajad tahavad oma aine kontrolltööd panna ühele päevale) aitaks kaasa õpetajate omavaheline regulaarne suhtlus, sest õpilased ei tunne, et selline suhtlus koolides toimuks. (Hea kooli käsiraamat 2016)

Õpetaja ja õpilase vaheline positiivne suhe on seotud õpilase positiivsema minakäsitluse, õppimise väärtustamise ja aktiivsema osalemisega õppimises. Peale selle aitab positiivne suhe õpetaja ja õpilase vahel vähendada õpilaste ärevust saavutussituatsioonides. Õpilase negatiivne suhe õpetajaga seevastu toob kaasa koolitööst eemalhoidmise ja ka koolist väljalangemisega. (Mägi 2010, lk 102) Seepärast eelistataksegi rohkem toimetada kollektiivis, kus valitsevad head ja üksteist toetavad suhted, mis mõjutavad oluliselt inimese heaolu, õnnetunnet ja rahulolu (Schihalejev 2016, lk 57).

Õpetaja suhtumisest sõltub õpilaste seas valitsev arusaam aktsepteeritud käitumis- ja suhtlusviisidest. Õpetaja mudeldab õpilastevahelisi suhteid oma eeskuju, klassis valitsevate reeglite ja kokkulepete ning viisi abil, kuidas neid läbi räägitakse ja järgitakse. (Schihalejev 2016, lk 71)

1.6.2 Õpetaja õpilase arengu toetaja ja suunajana

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (2010) §37 järgi peavad õpetajad õpilase arengu toetamiseks jälgima õpilaste arengut ja toimetulekut koolis ning vajaduse korral kohandama õpet õpilase vajaduste kohaselt. Õpilaste võimete ja annete arendamiseks tuleb koolil välja selgitada õpilase individuaalsed õpivajadused, valida sobivad õppemeetodid ning korraldada vajaduse korral diferentseeritud õpet.

Õpetaja kutsestandard, tase 7 (2013) toob välja tegevusnäitajad, mida peaks iga õpetaja tegema õpilase arengu toetamiseks ja suunamiseks. Nende seas on näiteks õpetamine lähtudes õppija eripärast, osalemine organisatsiooni arengut suunavate dokumentide koostamisel ning nende sätete täitmine oma töös, õppija innustamine ja tunnustamine. Samuti oma koolitusvajaduse määratlemine, et seeläbi õpilastele uut teadmist edasi anda.

Õpetajaid kui arengukeskkonna loojaid iseloomustavad seejuures sellised dimensioonid nagu näiteks kasvatushoiakud (sh lapse- või ainekesksus), õpilase tajumine (tema iseärasuste ja arenguperspektiivi arvestamine) ja osalemine kasvatuslikus ühistegevuses. Hirmu ja stressi vältimine või vähendamine on õpilase arengu soodustamiseks tarvilik aspekt, mida õpetajad peaksid silmas pidama. (Sarv 2007, lk 112)

1.6.3 Õpetaja koolikultuuri alalhoidja ja muutjana

Õpetajad aitavad kaasa koolikultuuri tekkimisele ja hoidmisele igapäevaselt. Oma tööle pühendunud professionaalsed õpetajad peaksid tegema kõik endast sõltuva, et kujuneks humaanne, vaimseid väärtusi kõrgeks pidav koolikultuur (Veisson, Pallas, Ruus & Ots 2007, lk 71). Õpetaja ülesannete seast võib välja tuua mõned, mis aitavad kaasa

koolikultuuri hoidmisele. Näiteks õpetaja analüüsib õpetajatöö põhiväärtusi ning jagab neid teistega ühiste väärtushoiakute kujunemiseks, näitab üles austust ja hoolivust, aktsepteerib inimeste erinevusi ning arvestab nendega, reageerib paindlikult muutustele, kujundab ja järgib ühiskonna väärtusi ja norme (Õpetajate kutsestandard.... 2013).

Koolis on väga tähtis roll jagatud visiooni olemasolul. Visioon peaks juhtima õppimist. See võib olla edu saavutamisel kõige tähtsam, sest võib anda jõudu õppimiseks ja kasvamiseks isegi siis, kui olukorrad ning keskkond töötavad sellele vastu. (Senge jt 2009, lk 29) Heas koolis teavad kõik õpilased, et nad kuuluvad oma-kooli perre, olenemata sellest, millised on nende eripärad või probleemid (Hea kooli käsiraamat 2016, lk 169). Iga õpetaja ülesanne peaks olema kehastada neid hoiakuid ja väärtusi, mida tahetakse, et kannaksid nende õpilased. See aitabki kaasa koolikeskkonna saamiseks arengu, hoolivuse ja vastutuse toetamise mudeliks. (Feldschmidt 2016, lk 212)

Välba (2014, lk 46) uurimusest selgus, et õpetaja rollist koolikultuuri kujundamisel on õpilastel ja õpetajatel nii kokkulangevaid kui erinevaid arvamusi. Õpetaja roll on õpetaja arvates panustada koolielu korraldamisse, uskuda õpilastesse, arvestada õpilase persooniga ning suhtuda kõigesse positiivselt. Õpetaja roll õpilaste arvates on suunata, toetada ja motiveerida õpilast ning olla vastutulelik uuendusele. Õpetajate ja õpilaste ühisarvamus õpetaja rollist on olla eeskujuks, usaldada ning olla oma ala professionaal.

2. EMPIIRILINE UURIMUS

Käesolevas peatükis kirjeldan uurimuse metoodikat, annan ülevaate küsitluse tulemustest ning teen järeldused.

2.1 Uurimuse metoodika

2.1.1 Uurimiskeskkonna kirjeldus

Oma uurimuse viisin läbi ühe Eesti suurlinna kohaliku omavalitsuse hallatavas üldhariduskoolis. Kooli tegutsemisvormideks on põhikool ja gümnaasium, mis tegutsevad ühe asutusena. Koolis toimub statsionaarne õpe ning õppekeeleks on eesti keel. Koolis õpib 2015/2016 õppeaastal ~750 õpilast ja töötab 49 õpetajat. Gümnaasiumiastmes on valikus reaalainete õppesuund ning humanitaarainete õppesuund.

2.1.2 Populatsioon ja valim

Uurimuse populatsiooniks on nimetatud gümnaasiumis 2015/2016 õppeaastal töötavad õpetajad. Populatsiooni kuulus 49 õpetajat ($N=49$). Valimi koostamiseks kasutasin kõikset valimit ehk uurisin ja mõõtsin populatsiooni kõiki objekte. Valimisse kuulus 49 õpetajat ($n=49$). Kõikne valim sai valitud põhjusel, et uurimiskeskkonnaks oli vaid üks kool ning piisavate järelduste tegemiseks ootasid kõikidelt selle kooli õpetajatelt vastuseid.

Vastanuid oli kokku 34, mis teeb uurimuse osalusprotsendiks 69,4% koguvalimist.

2.1.3 Uurimismeetod

Uurimistöös on kasutatud kvantitatiiv-kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvantitatiivne uurimismeetod võimaldab saada tulemusteks arve, mis iseloomustavad jaotumust ja esinemissagedust, kvalitatiivne aga kirjeldusi ja hinnanguid.

Andmekogumismeetodina kasutati küsitlust. Küsimustik koosnes 45 väitest, millega nõustumist said vastajad väljendada *Likerti* skaalal, kus vastusevariantideks olid „üldse ei nõustu“, „pigem ei nõustu“, „ei oska öelda“, „pigem nõus“ ning „täiesti nõus“.

Küsimustikku koostades lähtusin sellest, et saaksin vastused uurimisküsimustele:

- Missugune on õpetajate arusaam oma rollist koolikeskkonnas valitsevate inimestevaheliste suhete kujundamisel?
- Missugune on õpetajate arusaam oma rollist õpilaste arengu toetamisel ja suunamisel koolikeskkonnas?
- Missugune on õpetajate arusaam oma rollist koolikultuuri alalhoidmisel ja muutmisel?

Igale uurimisküsimusele vastuse saamiseks oli küsimustikus sõnastatud 14-16 väidet (vt LISA 1. Väidete jaotumine uurimisküsimuste lõikes). Väidete koostamisel on tuginetud kogumiku „Õpetaja ja kool õpilase arengu toetajana“ (Sarv 2008) lisale B1 „Kooli õpikeskkond ja õpilaste toimetulek. Ankeet õpetajale“. Nimetatud uuring keskendus muu hulgas ka koolikliima erinevate tunnuste uurimisele ning ankeediküsimused võimaldasid koguda andmeid ka käesoleva uurimustöö probleemi lahendamiseks. Küsimuste kokkupanekul toetusin kogumikus „Eesti kool 21. sajandi algul“ õpetajate poolt välja toodud õppiva ja uuriva, uut teadmust loova organisatsiooni tunnustele. Väited olid sõnastatud nii, et nendega nõustumine kinnitaks positiivse koolikliima olemasolu õppivas koolis.

Esimesele uurimisküsimusele vastuse saamiseks sõnastatud ankeediväidetes lähtusin teooriaosas välja toodud kooli sotsiaalse kliima ja koolis esinevate erinevate inimestevaheliste suhete käsitlest.

Teisele uurimisküsimusele vastuse saamiseks sõnastatud ankeediväidetes lähtusin teooriaosas käsitletud positiivse koolikliima ja õppiva kooli tunnustest.

Kolmandale uurimisküsimusele vastuse saamiseks sõnastatud ankeediväidetes lähtusin teooriaosas käsitletud erinevate autorite välja toodud koolikultuuri tunnustest.

Küsimustikus on üks avatud küsimus (nr 6) „Millega panustate Teie kõige enam oma kooli koolikliima kujundamisse?“, mis andis vastajatele võimaluse vabalt kirjeldada oma osalust kooli koolikliima kujundamisel. Sellele küsimusele vastamine oli vabatahtlik, võimalust kasutasid 18 vastajat.

Küsimused 7-9 olid vastanute taustandmete (sugu, töökoormus õpetajana nimetatud koolis, üldstaaž õpetajana) kogumiseks. Taustandmeid kogusin põhjusel, et saada paremat ülevaadet valimist.

2.1.4 Uurimisprotseduur

Koostatud küsimustikku ning uurimuse eesmärgi tutvustasin esmalt uurimiskeskonnaks valitud gümnaasiumi juhtkonnale, sellele järgnes nõusoleku küsimine küsitluse läbiviimiseks. Kooli direktorit informeerisin, et uurimustöös on tagatud õpetajate anonüümsus ning uurimuses ei nimetata kooli ega õpetajaid, kes uurimuses osalesid.

Elektrooniline küsimustik (vt Lisa 2. Küsimustik) oli koostatud *Google Forms* keskkonnas, mis oli kasutajasõbralik vastajale ning võimaldas hiljem kergesti andmetest kokkuvõtet teha. Pärast küsimustiku loomist saatsin valimisse kuulunud õpetajatele e-kirjad palvega

osaleda minu uurimuses. Küsimustik oli vastamiseks avatud 8 päeva. Küsitlus viidi läbi 2016. aasta aprillikuus.

2.2 Andmeanalüüs ja tulemused

Andmete analüüsimiseks kasutasin *Microsoft Office Excel* programmi. Uurimuse käigus saadud andmed sisestasin *Excelisse*, kodeerisin need, grupeerisin ning väljendasin tulemused joonistena.

2.2.1 Vastajate taustandmed

Vastanuid oli kokku 34. Nendest 30 ehk 88,24% olid naised ja 4 ehk 11,76% mehed. Õpetajate töökoormus uurimiskeskkonnaks olnud koolis jäi vahemikku 4-29 tundi nädalas. Ligi 2/3 vastanutest töötavad koolis täiskoormusega. Õpetajate töökoormus antud koolis on näidatud tabelis 1.

Tabel 1. Vastanute jagunemine töökoormuse alusel

Töökoormus	1-5 tundi nädalas	6-10 tundi nädalas	11-15 tundi nädalas	16-20 tundi nädalas	21-25 tundi nädalas	26-30 tundi nädalas
Vastanud õpetajad	2	3	2	5	13	9

Vastanute staaž õpetajaametis jäi vahemikku 1-49 aastat. Enam kui 75% vastanutest on töötanud õpetajana 10 aastat või enam. Tabelis 2 on näidatud vastanute tööstaaž õpetajana.

Tabel 2. Vastanute jagunemine tööstaaži alusel

Pedagoogiline tööstaaž	1-10 aastat	11-20 aastat	21-30 aastat	31-40 aastat	41-50 aastat
Vastanud õpetajad	8	10	4	9	3

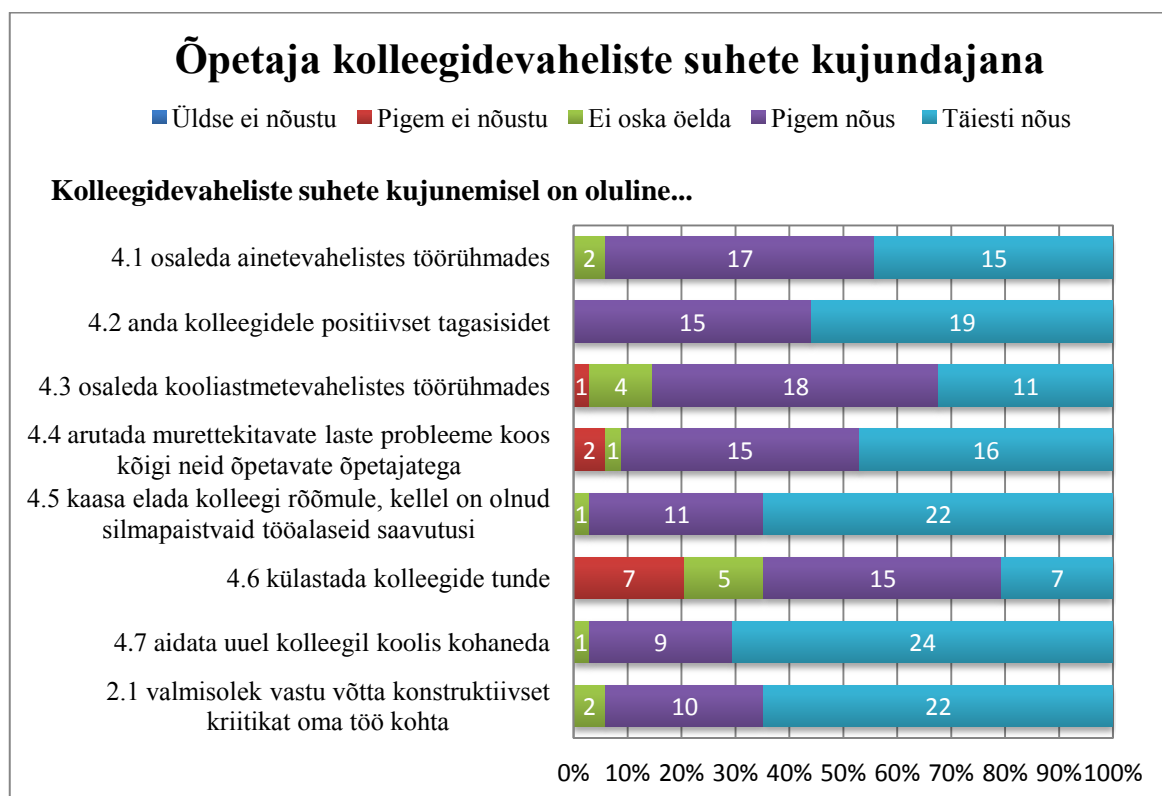
2.2.2 Õpetajate arusaam oma rollist koolikeskkonnas valitsevate inimestevaheliste suhete kujundajana

Uurimisküsimusele „Missugune on õpetajate arusaam oma rollist koolikeskkonnas valitsevate inimestevaheliste suhete kujundamisel?“ vastuse saamiseks olid sõnastatud küsimustikus järgnevad väited:

- 2.1 Väga oluline on õpetaja valmisolek vastu võtta konstruktiivset kriitikat oma töö kohta
- 2.5 Väga oluline on õpetaja valmisolek sekkuda õpilastevahelistesse konfliktidesse
- 2.6 Väga oluline on õpetaja valmisolek ära kuulata iga õpilane, kes tema poole murega pöördub
- 3.12 Õpetaja ülesandeks on toetada positiivsete õpilastevaheliste suhete tekkimist ja hoidmist
- 3.16 Õpetaja ülesandeks on suunata õpilasi oma emotsioone teadvustama ja juhtima
- 3.17 Õpetaja ülesandeks on ära kuulata ja arvestada õpilaste arvamust neid puudutavate otsuste tegemisel
- 3.19 Õpetaja ülesandeks on õpilastele sotsiaalsete oskuste õpetamine
- 3.20 Õpetaja ülesandeks on olla oskusliku suhtlejana õpilastele eeskujuks
- 4.1 Kolleegidevaheliste suhete kujunemisel on oluline osaleda ainetevahelistes töörühmades

- 4.2 Kolleegidevaheliste suhete kujunemisel on oluline anda kolleegidele positiivset tagasisidet
- 4.3 Kolleegidevaheliste suhete kujunemisel on oluline osaleda kooliastmetevahelistes töörühmades
- 4.4 Kolleegidevaheliste suhete kujunemisel on oluline arutada murettekitavate laste probleeme koos kõigi neid õpetavate õpetajatega
- 4.5 Kolleegidevaheliste suhete kujunemisel on oluline kaasa elada kolleegi rõõmule, kellel on olnud silmapaistvaid tööalaseid saavutusi
- 4.6 Kolleegidevaheliste suhete kujunemisel on oluline külastada kolleegide tunde
- 4.7 Kolleegidevaheliste suhete kujunemisel on oluline aidata uuel kolleegil koolis kohaneda

Õpetajate roll koolikeskkonnas valitsevate inimestevaheliste suhete kujundajana puudutab nii kolleegidevaheliste suhete kui õpilaste suhete kujundamist. Järgnevalt on antud ülevaade, mil määral nõustuvad vastanud õpetajad, et teatav käitumine ja osalemine tegevustes on kolleegidevaheliste suhete kujunemisel oluline (vt joonis 1).

Joonis 1. Õpetajate arusaam kolleegidevahelisi suhteid kujundavatest tegevustest ja käitumisest

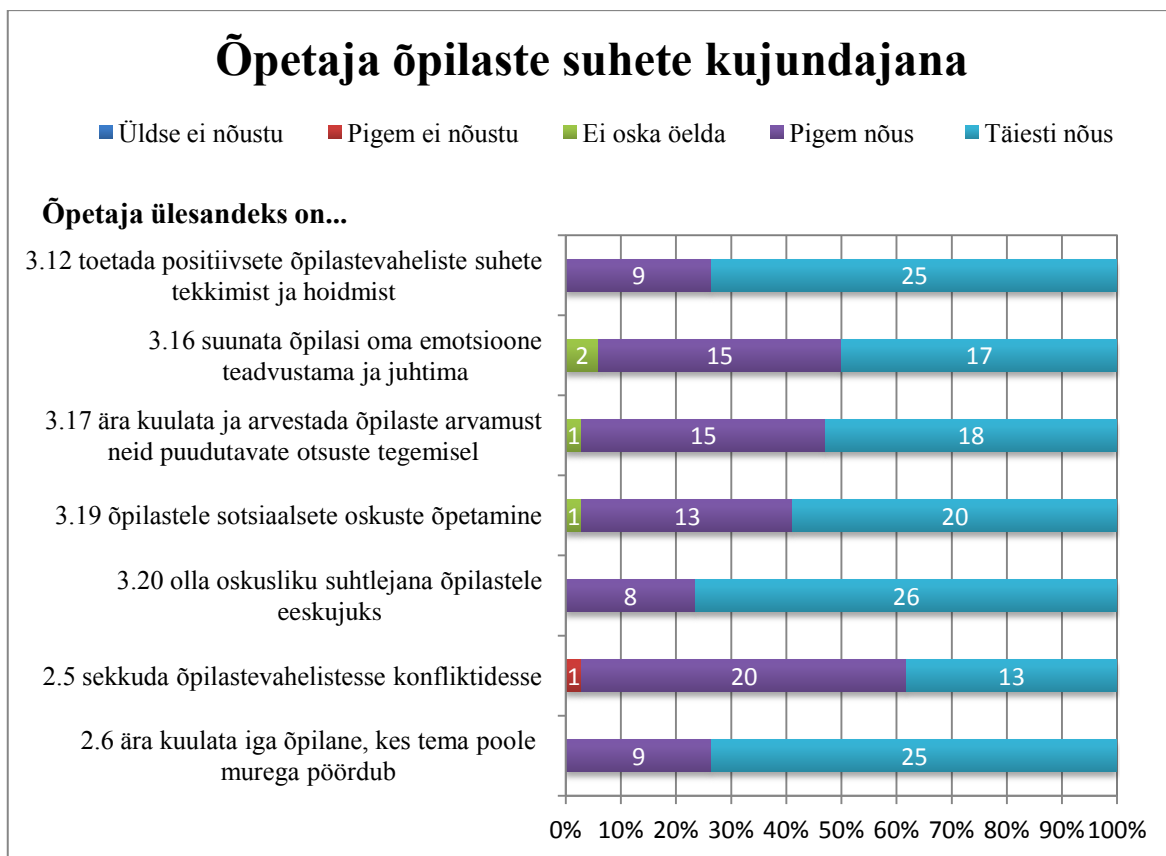
Enam kui pooled vastanud õpetajad olid täiesti nõus, et „Kolleegevaheliste suhete kujunemisel on oluline aidata uuel kolleegil koolis kohaneda“ (70,59% vastajatest), „Kolleegevaheliste suhete kujunemisel on oluline kaasa elada kolleegi rõõmule, kellel on olnud silmapaistvaid tööalaseid saavutusi“ (64,71%), „Väga oluline on õpetaja valmisolek vastu võtta konstruktiivset kriitikat oma töö kohta“ (64,71%) ning „Kolleegevaheliste suhete kujunemisel on oluline anda kolleegidele positiivset tagasisidet“ (55,88%).

Õpetajate valdavaks valikuks kõigi kolleegevahelisi suhteid puudutavate väidete puhul oli „pigem nõus“ ja „täiesti nõus“. Väidete „Kolleegevaheliste suhete kujunemisel on oluline osaleda ainetevahelistes töörühmades“, „... osaleda kooliastmetevahelistes töörühmades“ ning „... arutada murettekitavate laste probleeme koos kõigi neid õpetavate õpetajatega“ oli mediaaniks „pigem nõus“.

Kõige suuremaid lahkarvamusi esines väite „Kolleegevaheliste suhete kujunemisel on oluline külastada kolleegide tunde“ puhul. Moodiks oli „pigem nõus“, mida valis 44,12% vastanutest, 20,59% vastajatest nõustus täiesti, et see on oluline, pigem ei nõustunud 20,59% ja ei osanud öelda 14,71%.

Veel kahe väite puhul leidsid mõned õpetajad, kes väidetega pigem ei nõustunud: „Kolleegevaheliste suhete kujunemisel on oluline osaleda kooliastmetevahelistes töörühmades“ ja „Kolleegevaheliste suhete kujunemisel on oluline arutada murettekitavate laste probleeme koos kõigi neid õpetavate õpetajatega“.

Järgnevalt on antud ülevaade, mil määral nõustuvad vastanud õpetajad, et nende ülesandeks on õpilase suhete ja sotsiaalsete oskuste kujunemise toetamine (vt joonis 2).

Joonis 2. Õpetajate arusaam oma ülesannetest õpilaste suhete ja sotsiaalsete oskuste kujundajana

Õpetajate valdav enamus on täiesti nõus, et „Õpetaja ülesandeks on olla oskusliku suhtlejana õpilastele eeskujuks“ (76,47% vastanutest), „... toetada positiivsete õpilastevaheliste suhete tekkimist ja hoidmist“ (73,53%), „... ära kuulata iga õpilane, kes tema poole murega pöördub“ (73,53%).

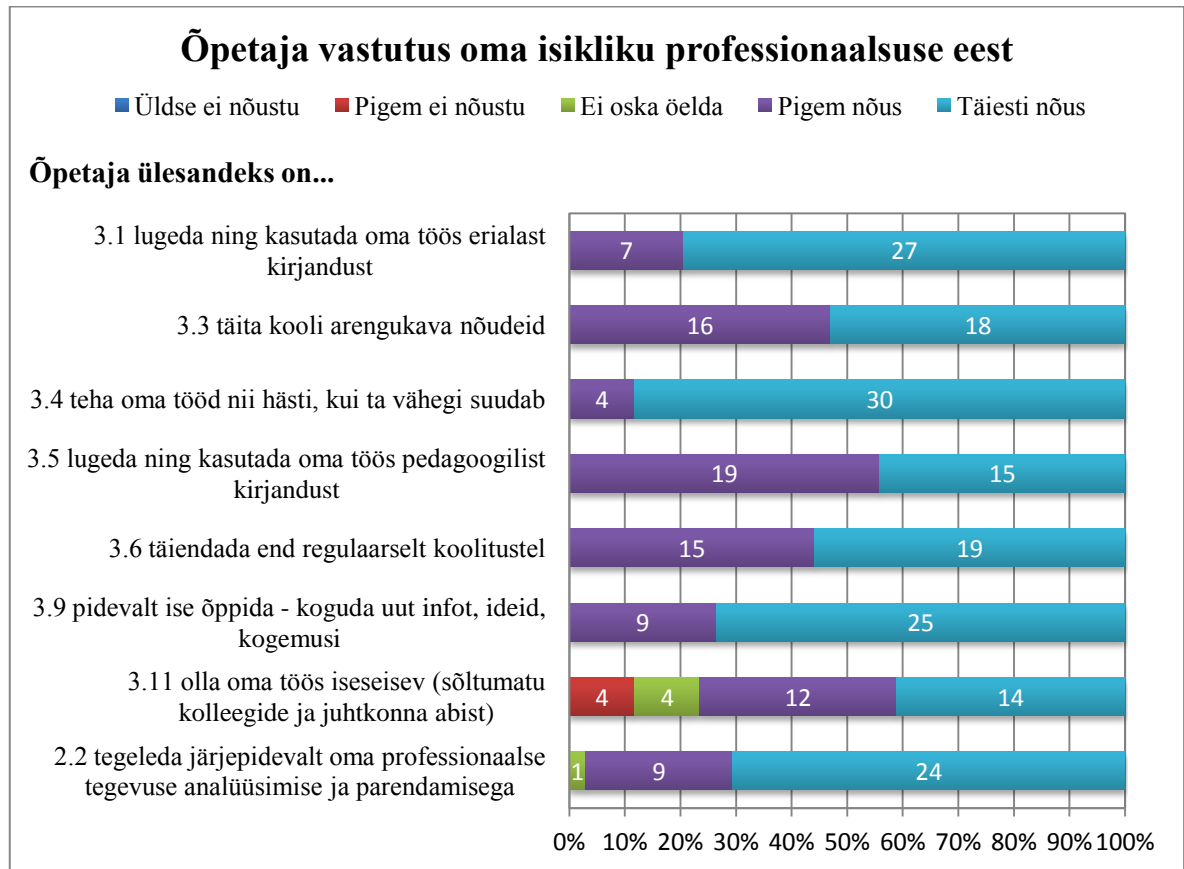
Kuigi „täiesti nõus“ on moodiks ka väidete puhul „Õpetaja ülesandeks on õpilastele sotsiaalsete oskuste õpetamine“, „... ära kuulata ja arvestada õpilaste arvamust neid puudutavate otsuste tegemisel“ ning „... on suunata õpilasi oma emotsioone teadvustama ja juhtima“ on täiesti nõustujate hulk mõnevõrra madalam ning hajuvus vastajate vahel, kes on „täiesti nõus“ või „pigem nõus“ suurem. Väite puhul „Õpetaja ülesandeks on sekkuda õpilastevahelistesse konfliktidesse“ on moodiks „pigem nõus“.

2.2.3 Õpetajate arusaam oma rollist õpilaste arengu toetaja ja suunajana koolikeskkonnas

Uurimisküsimusele „Missugune on õpetajate arusaam oma rollist õpilaste arengu toetamisel ja suunamisel koolikeskkonnas?“ vastuse saamiseks olid küsimustikus järgnevad väited:

- 2.2 Väga oluline on õpetaja valmisolek tegeleda järjepidevalt oma professionaalse tegevuse analüüsimise ja parendamisega
- 2.4 Väga oluline on õpetaja valmisolek kohandada oma õpetamist laste erinevate õpistiilidega
- 3.1 Õpetaja ülesandeks on lugeda ning kasutada oma töös erialast kirjandust
- 3.2 Õpetaja ülesandeks on luua silmapaistvate erivõimetega lastele soodsad arenguvõimalused
- 3.3 Õpetaja ülesandeks on täita kooli arengukava nõudeid
- 3.4 Õpetaja ülesandeks on teha oma tööd nii hästi, kui ta vähegi suudab
- 3.5 Õpetaja ülesandeks on lugeda ning kasutada oma töös pedagoogilist kirjandust
- 3.6 Õpetaja ülesandeks on täiendada end regulaarselt koolitustel
- 3.7 Õpetaja ülesandeks on teada ja osata selgitada kooli õppekava eesmäärke
- 3.8 Õpetaja ülesandeks on osaleda õpilaste arengut kirjeldava vaatlussüsteemi väljatöötamisel
- 3.9 Õpetaja ülesandeks on pidevalt ise õppida – koguda uut infot, ideid, kogemusi
- 3.10 Õpetaja ülesandeks on õpetada oma ainet huvitavalt ning tekitada huvi aine vastu
- 3.11 Õpetaja ülesandeks on olla oma töös iseseisev (sõltumatu kolleegide ja juhtkonna abist)
- 3.13 Õpetaja ülesandeks on pöörata tähelepanu sellele, kuidas õpilased nende ainetundides arenevad
- 3.14 Õpetaja ülesandeks on osaleda kogu kooli hõlmava õpilaste õppimise edendamise kava väljatöötamisel
- 3.15 Õpetaja ülesandeks on osaleda kooli arengukava väljatöötamisel

Õpetajate roll õpilase arengu toetamisel ja suunamisel sisaldab ka vastutust isikliku professionaalsuse tagamise eest. Järgnevalt on antud ülevaade õpetajate nõustumisest väidetega, mis puudutavad vastutust isikliku professionaalsuse eest (vt joonis 3).

Joonis 3. Õpetajate arusaam oma ülesannetest seoses isikliku professionaalsusega

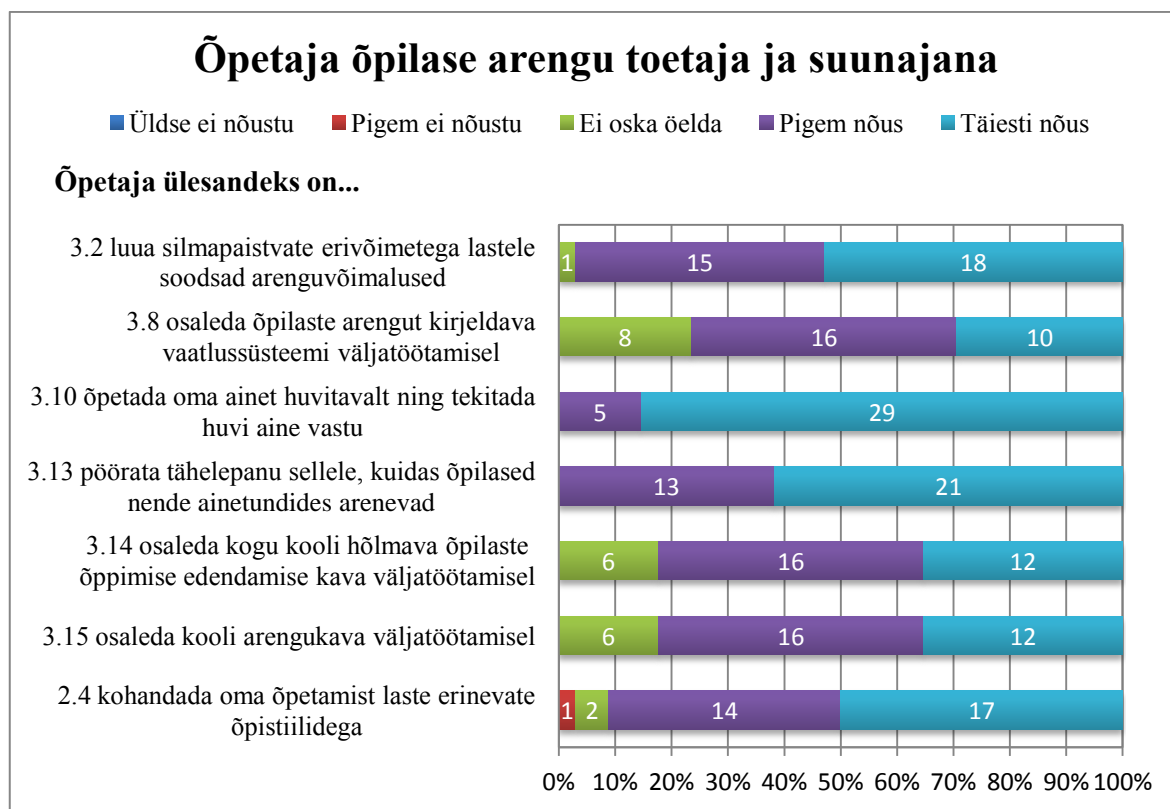
Õpetajad nõustuvad valdavalt kõikide väidetega. Enam kui pooled vastanud õpetajad olid täiesti nõus, et „Väga oluline on õpetaja valmisolek tegeleda järjepidevalt oma professionaalse tegevuse analüüsimise ja parendamisega“ (70,59% vastanutest), „Õpetaja ülesandeks on pidevalt ise õppida – koguda uut infot, ideid, kogemusi“ (73,53%), „Õpetaja ülesandeks on lugeda ning kasutada oma töös erialast kirjandust“ (79,41%) ning „Õpetaja ülesandeks on teha oma tööd nii hästi, kui ta vähegi suudab“ (88,24%).

Kuigi „täiesti nõus“ on moodiks ka väidete puhul „Õpetaja ülesandeks on täita kooli arengukava nõudeid“ ning „... täiendada end regulaarselt koolitustel“, on täiesti nõustujate

hulk mõnevõrra madalam ning hajuvus vastajate vahel, kes on „täiesti nõus“ või „pigem nõus“ suurem.

Väite „Õpetaja ülesandeks on lugeda ja kasutada oma töös pedagoogilist kirjandust“ mediaaniks oli „pigem nõus“. Kõige suuremaid lahkavamusi esines väite „Õpetaja ülesandeks on olla oma töös iseseisev (sõltumatu kolleegide ja juhtkonna abist)“ puhul. Mediaaniks oli „pigem nõus“ (mida valis 35,29% vastanutest), kuid vastajatest nõustus täiesti 41,18%, pigem ei nõustunud 11,76% ning ei osanud öelda 11,76%.

Järgnevalt on antud ülevaade õpetajate nõustumisest väidetega, mis puudutavad õpetajate ülesandeid õpilase arengu toetamisel ja suunamisel (vt joonis 4).

Joonis 4. Õpetajate arusaam ülesannetest õpilase arengu toetaja ja suunajana

Õpetajad nõustuvad valdavalt kõikide väidetega. Õpetajate valdav enamus on täiesti nõus, et „Õpetaja ülesandeks on õpetada oma ainet huvitavalt ning tekitada huvi aine vastu

(85,29% vastajatest). Kuigi „täiesti nõus“ on moodiks ka väidete puhul „Õpetaja ülesandeks pöörata tähelepanu sellele, kuidas õpilased nende ainetundides arenevad“, „... on luua silmapaistvate erivõimetega lastele soodsad arengutingimused“ ning „... kohandada oma õpetamist laste erinevate õpistiilidega“, on täiesti nõustujate hulk mõnevõrra madalam ning hajuvus vastajate vahel, kes on „täiesti nõus“ või „pigem nõus“ suurem.

Väidete „Õpetaja ülesandeks on osaleda õpilaste arengut kirjeldava vaatlussüsteemi väljatöötamisel“, „... osaleda kogu kooli hõlmava õpilaste õppimise edendamise kava väljatöötamisel“ ning „... osaleda kogu kooli arengukava väljatöötamisel“ moodiks ja mediaaniks oli „pigem nõus“, kuid märgatav oli ka õpetajate osakaal (vastavalt 23,53%; 17,65%; 17,65%), kes ei osanud oma nõustumist väljendada, vastates variandiga „ei oska öelda“.

2.2.4 Õpetajate arusaam oma rollist koolikultuuri alalhoidja ja muutjana

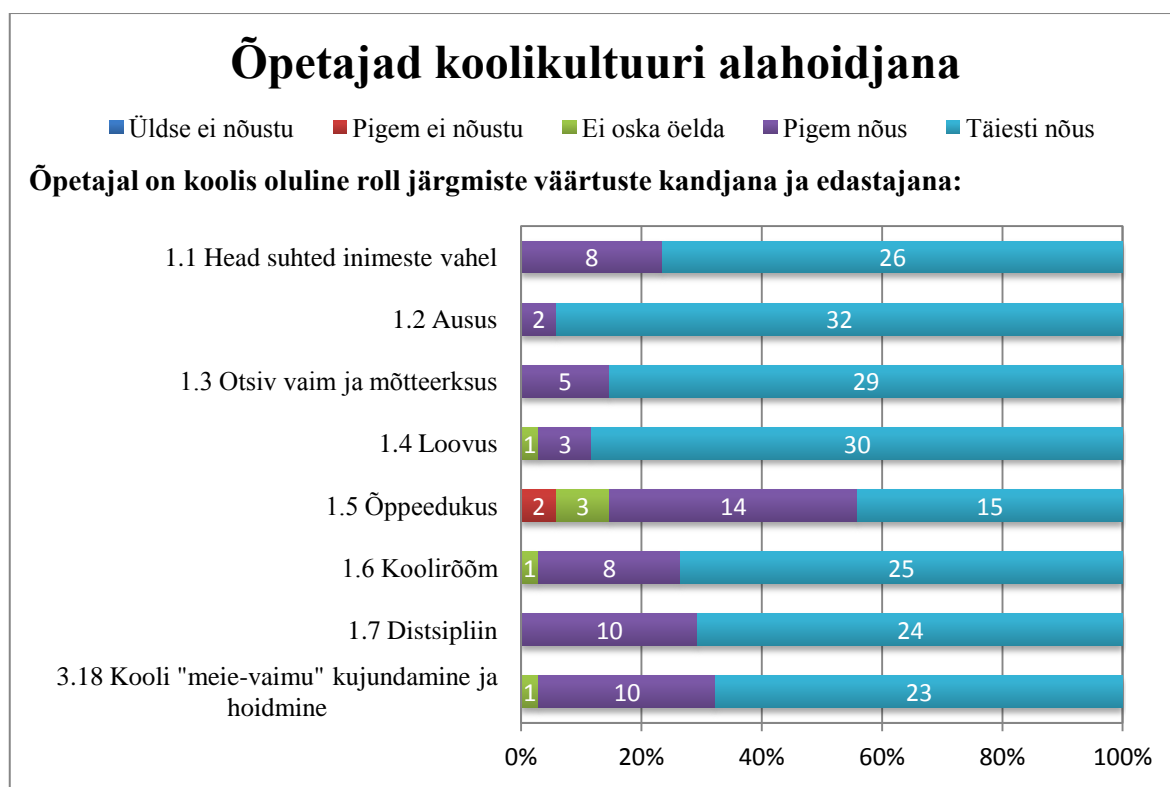
Uurimisküsimusele „Missugune on õpetajate arusaam oma rollist koolikultuuri alalhoidmisel ja muutmisel?“ vastuse saamiseks olid sõnastatud küsimustikus järgnevad väited:

- 1.1 Õpetajal on koolis oluline roll järgmiste väärtuste kandjana ja edastajana: Head suhted inimeste vahel
- 1.2 Õpetajal on koolis oluline roll järgmiste väärtuste kandjana ja edastajana: Ausus
- 1.3 Õpetajal on koolis oluline roll järgmiste väärtuste kandjana ja edastajana: Otsiv vaim ja mõtteerksus
- 1.4 Õpetajal on koolis oluline roll järgmiste väärtuste kandjana ja edastajana: Loovus
- 1.5 Õpetajal on koolis oluline roll järgmiste väärtuste kandjana ja edastajana: Õppeedukus
- 1.6 Õpetajal on koolis oluline roll järgmiste väärtuste kandjana ja edastajana: Koolirõõm
- 1.7 Õpetajal on koolis oluline roll järgmiste väärtuste kandjana ja edastajana: Distsipliin

- 2.3 Väga oluline on õpetaja valmisolek oma tööd puudutavates teemades kaasa rääkida ning otsuseid mõjutada
- 3.18 Õpetaja ülesandeks on kooli „meie-vaimu“ kujundamine ja hoidmine
- 5.1 Perspektiivitundega õpetav õpetaja peab arvestama ühiskonna ja kooli multikultuurseks muutumisega
- 5.2 Perspektiivitundega õpetav õpetaja peab arvestama eesti keele ja kultuuri säilimise ning arendamise vajadusega
- 5.3 Perspektiivitundega õpetav õpetaja peab arvestama teaduse ja tehnoloogia arenguga
- 5.4 Perspektiivitundega õpetav õpetaja peab arvestama muukeelsete kultuuride normide ja väärtustega
- 5.5 Perspektiivitundega õpetav õpetaja peab arvestama muutustega töömaailmas

Õpetajate roll koolikultuuri alahoidmisel ja muutmisel sisaldab endas nii arusaama õpetajast, kui väärtuste kandjast ja edastajast ning koolielu puudutavate muutustega arvestamist. Järgnevalt on antud ülevaade, mil määral nõustuvad vastanud õpetajad, et teatavate väärtuste kandja ja edastajana on õpetajatel oluline roll (vt joonis 5).

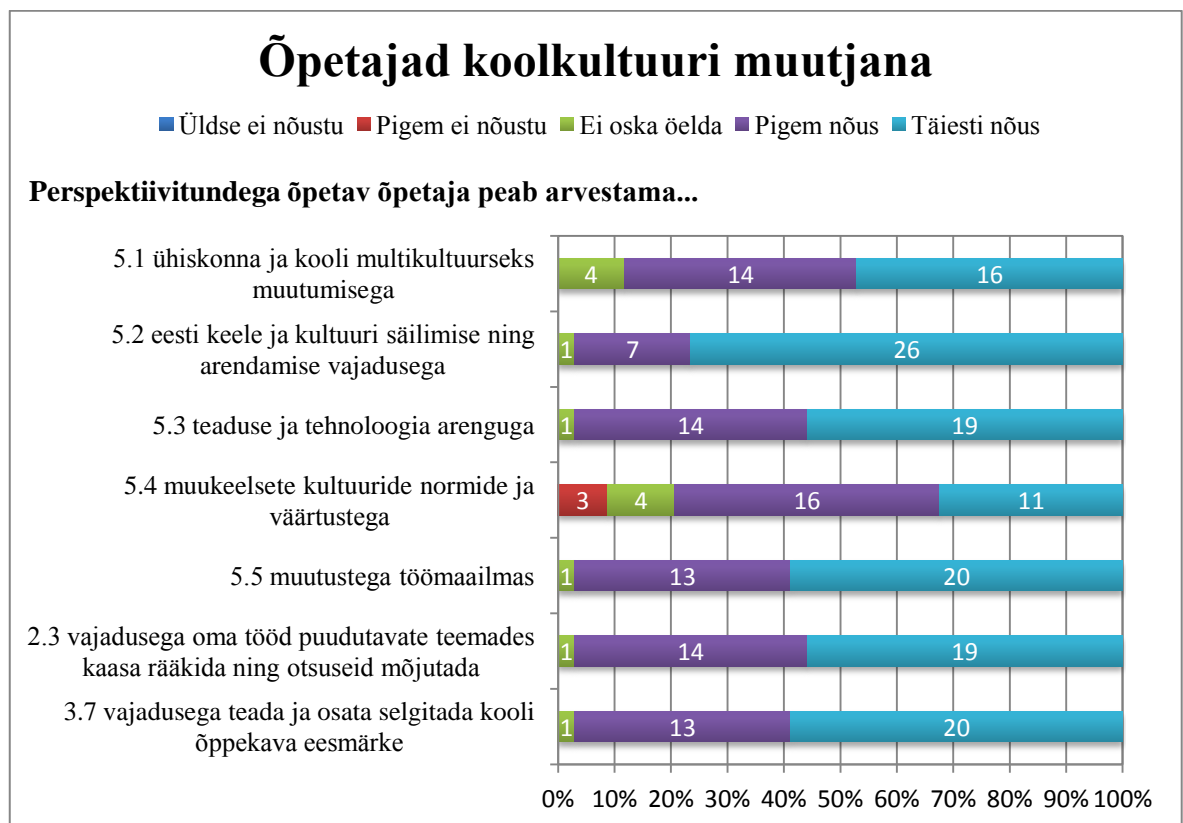

Joonis 5. Õpetajate arusaam oma rollist erinevate väärtuste kandjana ja edastajana

Õpetajate valdav enamus on täiesti nõus, et „Õpetajal on koolis oluline roll järgmiste väärtuste kandjana ja edastajana: Ausus“ (94,12% vastanutest), „...Loovus“ (88,24%), „... Otsiv vaim ja mõtteerksus“ (85,29%), „... Head suhted inimeste vahel“ (76,47%), „... Koolirõõm“ (73,53%), „... Distsipliin“ (70,59%) ning „... Kooli „meie-vaimu“ kujundamine ja hoidmine“ (67,65%).

Valdavalt on õpetajad suuremas jaos kõikide väidetega pigem või täiesti nõus. Eriarvamusi esines väite „Õpetajal on koolis oluline roll järgmiste väärtuste kandjana ja edastajana: Õppeedukus“ puhul. Moodiks oli „täiesti nõus“, mida valis 44,12% vastanutest, kuid 41,18% vastajatest pigem nõustus, et selle väärtuse kandjana ja edastajana on neil oluline roll, pigem ei nõustunud 5,88% ja ei osanud öelda 8,82%.

Järgnevalt on antud ülevaade õpetajate nõustumisest väidetega, mis puudutavad erinevaid koolielu mõjutavaid muutusi, millega perspektiivitundega õpetav õpetaja peaks arvestama (vt joonis 6).

Joonis 6. Õpetajate arusaam muutustest, millega peaks õpetaja arvestama

Enam kui pooled vastanud õpetajad olid täiesti nõus, et „Perspektiivitundega õpetav õpetaja peab arvestama eesti keele ja kultuuri säilimise ning arendamise vajadusega“ (76,47% vastajatest).

Kuigi „täiesti nõus“ on moodiks ka väidete puhul „Perspektiivitundega õpetav õpetaja peab arvestama muutustega töömaailmas“, „... vajadusega teada ja osata selgitada kooli õppekava eesmäärke“, „... teaduse ja tehnoloogia arenguga“ ning „... vajadusega oma tööd puudutavates teemades kaasa rääkida ning otsuseid mõjutada“, on nõustujate hulk mõnevõrra madalam ning hajuvus vastajate vahel, kes on „täiesti nõus“ või „pigem nõus“ suurem.

Eriarvamusi esines väite „Perspektiivitundega õpetav õpetaja peab arvestama muukeelsete kultuuride normide ja väärtustega“ puhul. Moodiks ja mediaaniks oli „pigem nõus“, mida valis 47,06% vastanutest, 32,35% vastajatest nõustus täiesti, et sellega peab arvestama, pigem ei nõustunud 8,82% ja ei osanud öelda 11,76%.

Antud väidete puhul puudub täielik üksmeel nõustumise osas. Iga väite juures ei osanud vähemalt üks vastaja väljendada oma arusaama (valides variandi „ei oska öelda“).

2.2.5 Õpetajate panus koolikliima kujundamisse oma koolis

Avatud küsimusele nr 6 (millega panustate Teie kõige enam oma kooli koolikliima kujundamisse?) vastamine oli küsimustikus vabatahtlik. Seda võimalust kasutas 18 õpetajat, ehk 52,94% vastanutest. Enamik vastajaid mainis vastustes ära ühe või kaks tegevust, millega panustatakse kooli kliima kujundamisse, kuid paar küsitluses osalenut vastasid ka pikemalt ja põhjalikumalt.

Vastused sai grupeerida järgnevalt:

- Olles abivalmis, sõbralik, toetav – mainis 5 vastajat.
- Kujundades ja hoides häid suhteid koolipere vahel – mainis 5 vastajat.
- Tehes koostööd kooliperega – mainis 4 vastajat.
- Osaledes töörühmades ning koosolekutel – mainis 3 vastajat
- Tegeledes probleemide ja muredega – mainis 3 vastajat
- Osaledes koolitustel ning õpitud teadmise jagamine koolis – mainis 2 vastajat.
- Ühtsustunde väärtustamine – mainis 2 vastajat.
- Olles eeskujuks õpilastele – mainis 1 vastaja.
- Initsiatiivi võtmine koolielu huvitavamaks muutmisel – mainis 1 vastaja.

Mõned näited vastustest:

- „*Austan oma kooli ja väärtustan siinantavat haridust.*“
- „*[...] võtan aega teisi kuulata.*“
- „*Eeskuju ja arengu toetamisega nii õpilaste kui kooli suhtes*“
- „*[...] Olen sõbralik ja abivalmis kõigi koolitöötajate, mitte ainult õpetajate suhtes.*“
- „*[...] osalemine kogu kollektiivile mõeldud tegevustes, koolitustel*“
- „*Aitan kolleegidel koolielu probleemidega toime tulla.*“
- „*Võimalikult palju panustan sellesse, et iga õpilase mina-pilt aitaks kaasa koolikliima sõbralikuks muutmisel ja tegelen sellega, et iga õpilase andekuseiva lopsakaks taimeks kasvaks.*“

Eraldi väljatoomist väärib kõige põhjalikum ja kokkuvõtavam vastus (muutmata kujul): „*Osalen erinevates töörühmades, osalen alati koolisisestel ja koolidevahelistel üritustel, aitan organiseerida ülekoolilisi ainealaseid üritusi, toetan ja valmistan ette õpilasi konkurssideks väljaspool kooli, tutvustan õpilastele kooli ajalugu, traditsioone, nimekaid vilistlasi, selgitan kooli nõudmisi lastevanematele ja teen kõik endast oleneva kooli nõudmistesse positiivse suhtumise hoidmiseks. Heatahtlikud suhted, õpilastega rääkimine, nende arengu toetamine ja lastevanemate kaasamine loovadki koolikliima.*“

2.3 Arutelu ja järeldused

Uurimiskeskkonnaks olnud kooli õpetajate arusaamad oma ülesannetest, mille kaudu täidetakse oma rolli koolikliima kujundajana, on väga kattuvad. Valdav osa vastanud õpetajatest on „täiesti nõus“ või „pigem nõus“, et küsitluse väidetes sõnastatud õpetaja erinevad tegevused ja ülesanded koolikeskkonna suhete kujundamisel, õpilaste arengu toetamisel ning koolikultuuri alalhoidmisel ja muutmisel kuuluvad õpetajate kohustustesse. Vastust „üldse ei nõustu“ ei valitud kordagi ühegi vastaja poolt. On põhjendatud arvata, et mida enam on väitega oldud „täiesti nõus“, seda üksmeelsemad on uurimiskeskkonnaks olnud kooli õpetajad, et ülesanne on oluline mõne õpetaja koolikliima kujundaja rolli täitmisel.

Esimeseks uurimisküsimuse „Missugune on õpetajate arusaam oma rollist koolikeskkonnas valitsevate inimestevaheliste suhete kujundamisel?“ puhul on tulemuste põhjal on väga suures osas kattuv õpetajate arusaam selles, et õpetaja tähtsaks rolliks on olla oskusliku suhtlejana õpilastele eeskujuks, toetada positiivsete õpilastevaheliste suhete tekkimist ja hoidmist ning ära kuulata iga õpilane, kes tema poole murega pöördub.

Kõige suurem erimeelsus ilmneb selles, kas kolleegidevaheliste suhete kujunemisel on oluline külastada kolleegi tunde. Enam kui kolmandik vastanud õpetajatest (12 vastanut) pigem ei nõustunud või ei osanud öelda. TALIS 2013. aasta uuringu tulemused näitavad, et ligi kolmandik Eesti õpetajatest ei külasta üksteise tunde mitte kunagi (Übius jt 2014, lk 126). Samuti selgub sellest uuringust, et Eesti õpetajad üldiselt külastavad kolleegide tunde vähem, kui TALIS uuringus osalevate riikide õpetajad keskmiselt. (OECD 2014, lk 341). Sellest võib järeldada, et antud kooli õpetajate arusaamades peegeldub kogu Eesti õpetajate hoiak.

Uurimiskeskkonnaks olnud kooli õpetajate valdav nõustumine, et õpetaja ülesandeks on olla oskusliku suhtlejana õpilastele eeskujuks, võimaldab oletada, et õpetajad teadvustavad end eeskujuna õpilastele, on nõus olema ka suhtlemisoskuste edasiandjaks ja heade suhete loojaks ja hoidjaks. Samuti on heade suhete kujundamisel ja hoidmisel abiks abivalmis,

sõbralik ja toetav olemine, mida õpetajad tõid korduvalt välja oma panusena koolikliima kujundamisel.

Teise uurimisküsimuse „Missugune on õpetajate arusaam oma rollist õpilaste arengu toetamisel ja suunamisel koolikeskkonnas?“ puhul võib järeldada, et vastanud õpetajate hulgas valitseb suur üksmeel enamuste ülesannete osas, mis seostuvad õpetaja õpilaste arengu toetaja rolliga.

Ligikaudu neljandik vastanutest ei osanud öelda, kas õpetaja ülesandeks on ka osalemine õpilaste arengut kirjeldava vaatlussüsteemi, õppimise edendamise kava ning arengukava väljatöötamises. Põhjuseks võib olla, et õpetajad ei ole selliste tegevustega kursis või töötavad antud koolis väikese koormusega, mis omakorda ei pruugi neid siduda erinevate tegevuskavade väljatöötamisega. Samas olid mõned õpetajad toonud välja oma panusena kooli koolikliima kujundamisse, et nemad näevad oma rolli koolikliima kujundamisel ka töörühmades osalemises.

Mõnevõrra hajuvamad on õpetajate arvamused selles, kas õpetaja ülesandeks on olla oma töös iseseisev ja sõltumatu kolleegide ja juhtkonna abist. Olga Schihalejev (2016, lk 56) on tõdenud „Hea Kooli käsiraamatu“ loomise ümarlaudade kogemusel, et õpetajad hindavad oma töös autonoomsust. Tema poolt öeldule saan kinnitust ka enda uurimusest, sest kuigi ligikaudu neljandik vastanuist arvas teisiti või ei osanud vastata, nõustusid ülejäänud, et õpetaja peaks olema oma töös iseseisev. Vastanud õpetajad peavad väga tähtsaks teha oma tööd nii hästi kui vähegi suudetakse, õpetada oma ainet professionaalselt ja tekitada huvi aine vastu.

Kolmanda uurimisküsimuse „Missugune on õpetajate arusaam oma rollist koolikultuuri alalhoidmisel ja muutmisel?“ puhul on õpetajate arvamused enam kattuvad selles osas, mis puudutab koolikultuuri hoidmist.

Enam kui kolmveerand vastanud õpetajatest nägid end väärtuste: ausus, loovus, otsiv vaim ja mõtteerksus ning head suhted inimeste vahel kandja ja edastaja rollis. Õppeedukuse väärtustaja rolli suhtes lahknevad uurimiskeskonnaks olnud kooli õpetajate arvamused kõige enam. Võrdluseks võib tuua õpetajate vaate samadele väärtustele „Kool kui arengukeskkond ja õpilaste toimetulek“ uuringu raames. Õpetajad peavad tähtsaks või väga tähtsaks just õppeedukust koolis (Sarv 2008, lk 53) ning sama tunnevad ka õpilased, et nende koolis tähtsustavad õpetajad õppeedukust (Veisson, Kallas, Leino & Ruus 2007, lk 84). Minu uurimuses osalenud õpetajad ei olnud väga üksmeelel, et õppeedukuse väärtustaja roll kuulub nende väga oluliste rollide hulka.

Õpetaja kui koolikultuuri muutja vaatenurgast on kõige enam erinevad antud kooli õpetajaskonna arvamused, kas perspektiivitundega õpetav õpetaja peab arvestama muukeelsete kultuuride normide ja väärtustega. Sellest võib järeldada, et mõned õpetajad ei ole veel valmis arvestama meie muutuva ühiskonna tulevikuvajadustega.

Üleüldiselt võib õpetajate vastustest välja lugeda seda, et kuna küsimustikus olevate väidetega õpetajate ülesannete ja erinevate valmisolekute kohta valdavalt nõustutakse ning väidetega nõustumise protsent on väga kõrge, siis on põhjust järeldada, et kõikide ülesannete puhul näevad õpetajad endal märkimisväärt rolli ning uurimiskeskonnaks olnud koolis valitsevat koolikliimat võib pidada positiivseks.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärgiks oli anda ülevaade õpetajate arusaamadest oma erinevates rollides täidetavatest ülesannetest kooli sotsiaalse kliima kujundamisel. Eesmärk lähtus uurimisprobleemist, milleks oli: millised on ühe gümnaasiumi õpetajate arusaamad oma rollidest koolikliima kujundamisel? Töö eesmärgiks seadsin anda ülevaade õpetajate arusaamadest oma erinevates rollides täidetavatest ülesannetest kooli sotsiaalse kliima kujundamisel. Püstitasin kolm uurimisküsimust:

- 1) Missugune on õpetajate arusaam oma rollist koolikeskkonnas valitsevate inimestevaheliste suhete kujundamisel?
- 2) Missugune on õpetajate arusaam oma rollist õpilaste arengu toetamisel ja suunamisel koolikeskkonnas?
- 3) Missugune on õpetajate arusaam oma rollist koolikultuuri alalhoidmisel ja muutmisel?

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks töötasin läbi erinevad teoreetilised käsitlused ning koostasın küsimustiku, millele vastas 69,4% minu uurimuse koguvalimist. Küsimustiku kaudu sain vastused oma uurimisküsimustele.

Vastuste põhjal võib öelda, et valdav osa uurimiskeskonnaks olnud kooli õpetajatest teadvustavad ennast koolikliima kujundajana erinevates rollides: nii suhete kujundajana ja hoidjana, õpilase arengu toetajana ja suunajana kui ka koolikultuuri alalhoidjana ja muutjana.

Õpetaja tähtsamateks ülesanneteks suhete kujundaja ja hoidja rollis on konkreetse kooli õpetajaskonna arvates olla oskusliku suhtlejana õpilastele eeskujuks, toetada positiivsete

õpilastevaheliste suhete tekkimist ja hoidmist ning omada valmisolekut ära kuulata iga õpilane, kes tema poole murega pöördub.

Õpetaja tähtsamateks ülesanneteks õpilaste arengu toetaja ja suunaja rollis on konkreetse kooli õpetajaskonna arvates teha oma tööd nii hästi, kui ta vähegi suudab ning õpetada oma ainet huvitavalt ning tekitada huvi aine vastu.

Õpetaja tähtsamateks ülesanneteks koolikultuuri alahoidja ja muutja rollis on konkreetse kooli õpetajaskonna arvates järgnevate väärtuste edasikandmine ja edastamine: ausus, loovus, otsiv vaim ja mõtteerksus.

Uurimiskeskkonnaks olnud kooli õpetajate arusaamad oma rollist kooli sotsiaalse kliima kujundamisel vastavad positiivse koolikliima tunnustele.

Minu uurimiskeskkonnaks oli vaid üks gümnaasium, mis andis tulemusi väikese sihtgrupi kohta ning lubas järeldusi teha vaid ühe kooli tasandil. Tulevikus võiks kindlasti samalaadset uurimust läbi viia ka teistes Eesti koolides, et tekiks võimalus üldistada suurema hulga õpetajate arusaamu oma rollist koolikliima kujundamisel.

KASUTATUD ALLIKAD

Eesti kool 21. sajandi algul: kool kui arengukeskkond ja õpilase toimetulek. 2007. Toim Kuurme, T. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.

Hea kooli käsiraamat. 2016. Toim Kõnnusaar, T., Veski, L., Toming, H., Parder, M-L. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus.
http://www.eetika.ee/sites/default/files/www_ut/hea_kooli_kasiraamat.pdf, (09.05.2016).

Feldschmidt, M-M. 2016. *Vaimne ja füüsiline õpiruum on tugevalt seotud.* Rmt: Hea kooli käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli Eetikakeskus, lk 212.
http://www.eetika.ee/sites/default/files/www_ut/hea_kooli_kasiraamat.pdf, (10.05.2016).

Freiberg, H. J. 1998. *Measuring school climate: Let me count the ways.* *Educational Leadership*, Vol 56, No 1. <http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/sept98/vol56/num01/Measuring-School-Climate@-Let-Me-Count-the-Ways.aspx>, (19.12.2015).

Kirss, L. 2008. *Gümnaasiumid avalikkuse pilgu all: Mille alusel Eesti gümnaasiume võrrelda?* Lõpparuanne.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/40912/Uld_Gumnaasium.pdf?sequence=1&isAllowed=y, lk 8, (23.01.2016).

Leinus, I. 2014. *Õpilaste hinnangud kooli kliimale, enda heaolule ja toimetulekule waldorf- ja tavakoolide võrdluses.* Tartu Ülikool. [Magistritöö]. Tartu.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/41834/leinus_ingrid.pdf, (10.05.2016).

Loogma, K., Ruus, V-R., Talts, L. & Poom-Valickis, K. 2009. *Õpetaja professionaalsus ning tõhusama õpetamis- ja õppimiskeskonna loomine. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS tulemused.* Tallinn, lk 34.
<https://www.hm.ee/sites/default/files/talis2008.pdf>, (26.02.2016).

Lunenburg, F. C. 2011. *Comprehensive Assessment of School Environments (CASE): An Underused Framework for Measuring School Climate*. *National forum of educational administration and supervision journal*, Vol 29, No 4. <http://www.nationalforum.com/Electronic%20Journal%20Volumes/Lunenburg,%20Fred%20C%20%20Comprehensive%20Assessment%20of%20School%20Environments%20NFEAS%20V29%20N4,%202011.pdf>, (20.02.2016).

Mägi, K. 2010. *Motivatsiooniline areng*. Rmt: Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes. Tartu: Ecoprint.

Norton, M. S. 2002. *Let's Keep Our Quality School Principals on the Job*. [http://tartarus.ed.utah.edu/users/enrique.aleman/Educational%20Resources/Norton%20\(2002\)%20-%20Let's%20keep%20our%20quality%20principals.pdf](http://tartarus.ed.utah.edu/users/enrique.aleman/Educational%20Resources/Norton%20(2002)%20-%20Let's%20keep%20our%20quality%20principals.pdf), (19.12.2015).

NSCC. 2015. *National School Climate Center* koduleht. <http://www.schoolclimate.org/climate/>, (12.12.2015).

OECD. 2014. *TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning*, lk 341. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/talis-2013-results_9789264196261-en#page1, (20.05.2016).

Paide, A. 2014. *Koolikultuuri avaldumisvormid muusikakoolis Tartu I muusikakooli õpilaste ja õpetajate hinnangul*. Eesti Muusika ja Teatriakadeemia ja Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. [Magistritöö]. Viljandi. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/43693/paide_aveli_2014.pdf, (10.05.2016).

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. RT I 2010, 41, 240; RT I, 31.12.2015, 15. <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122015015>, (06.05.2016).

Ruus, V-R., Veisson, M., Leino, M., Ots, L., Pallas, L., Sarv, E-S. & Veisson, A. 2007. *Õpilaste edukus, toimetulek ja heaolu koolis*. Rmt: Eesti kool 21. sajandi algul: kool kui arengukeskkond ja õpilaste toimetulek. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus, lk 17-58.

Salumäe, K. 2007. *Mida mõistame koolikultuurina?* Rmt: Huvijuht koolikultuuri kujundavas võrgustikus. Viljandi, (lk 15-23).

Sarv, E-S. 2007. *Õpetaja ja kool õpilase toetajana*. Rmt: Eesti kool 21. sajandi algul: kool kui arengukeskkond ja õpilaste toimetulek. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus, lk 105-158.

- Sarv, E-S.** 2008. *Õpetaja ja kool õpilase arengu toetajana*. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.
- Sarv, E-S.** 2013. *Kooli kliima ja kooli kultuur*. Rmt: Haridusleksikon. Eesti keele sihtasutus, lk 151-156.
- Sarv, E-S.** 2016a. *Koolikultuuri põhidimensioonidest uuringutes*. [Õppematerjal]. https://www.tlu.ee/opmat/ka/opiobjekt/Koolikultuur/koolikultuuri_phidimensioonidest_uuringutes.html, (06.05.2016).
- Sarv, E-S.** 2016b. *Koolikultuuri uuringulisest taustast*. [Õppematerjal]. http://www.tlu.ee/opmat/ka/opiobjekt/Koolikultuur/koolikultuuri_uuringulisest_taustast.html, (06.05.2016).
- Sarv, E-S.** 2016c. *Õpetusteooriad: Ülevaade materjalist*. [Õppematerjal]. <https://www.tlu.ee/opmat/ka/opiobjekt/Opetamisteooriad/pikeskkonnast.html>, (27.04.2016).
- Senge, P., Cambron-McCabe, N., Lucas, T., Smith, B., Dutton, J. & Kleiner, A.** 2009. *Õppiv kool*. Tartu: AS Atlex.
- Schihalejev, O.** 2011. *Väärtuskasvatus õpetajakoolituses*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Schihalejev, O.** 2016. *Koostöö ja head suhted*. Rmt: Hea kooli käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli Eetikakeskus, lk 56-57. http://www.eetika.ee/sites/default/files/www_ut/hea_kooli_kasiraamat.pdf, (10.05.2016).
- Smith, T. K., Connolly, F. & Pryseski, C.** 2014. *Positive School Climate: What It Looks Like and How It Happens*. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED553170.pdf>, (17.12.2015).
- Uibu, K.** 2005. *Klassiõpetaja rollid infoühiskonna tingimustes arvutit õppetöös kasutavate õpetajate näitel*. [Magistritöö]. Tartu. <http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/1267/uibu.pdf>, (16.05.2016).
- Veisson, M., Pallas, L., Ruus, V-R. & Ots, L.** 2007. *Eesti õpilaste ja õpetajate toimetulekumustrid*. Rmt: Eesti kool 21. sajandi algul: kool kui arengukeskkond ja õpilaste toimetulek. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus, lk 59-72.

Veisson, M., Kallas, R., Leino, M. & Ruus, V-R. 2007. *Erinevusi ja sarnasusi Eesti Vabariigi eesti ja vene õppekeele üldhariduskoolide koolikultuuris, õpilaste edukuses, heaolus, huvides ja toimetulekus*. Rmt: Eesti kool 21. sajandi algul: kool kui arengukeskkond ja õpilaste toimetulek. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus, lk 73-94.

Välba, E. 2014. *Koolikultuuri kujunemine uues koolis ühe gümnaasiumi näitel*. Tartu Ülikool. [Magistritöö]. Tartu.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/42337/valba_epp.pdf, (06.05.2016).

Õpetaja kutsestandard, tase 7. 2013. Kutsekoda.
<http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10494558/pdf/opetaja-tase-7.5.et.pdf>, (06.05.2016).

„Õpetajate täiendusõppe vajadused“ uuringu lõpparuanne. 2015. Balti Uuringute Instituut. <https://www.hm.ee/sites/default/files/lpparuanne.pdf>, (13.03.2016).

Übius, Ü., Kall, K., Loogma, K. & Ümarik, M. 2014. *Rahvusvaheline vaade õpetamisele ja õppimisele. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS 2013 tulemused*. Tallinn.
http://uuringud.ekk.edu.ee/fileadmin/user_upload/documents/TALIS/TALIS2013_Eesti_raport.pdf, (26.02.2016).

LISAD

Lisa 1. Väidete jaotumine uurimisküsimuste lõikes

I uurimisküsimus: Missugune on õpetajate arusaam oma rollist koolikeskkonnas valitsevate inimestevaheliste suhete kujundamisel?

Väga oluline on õpetaja valmisolek ...

- 2.1 vastu võtta konstruktiivset kriitikat oma töö kohta
- 2.5 sekkuda õpilastevahelistesse konfliktidesse
- 2.6 ära kuulata iga õpilane, kes tema poole murega pöördub

Õpetaja ülesandeks on ...

- 3.12 toetada positiivsete õpilastevaheliste suhete tekkimist ja hoidmist
- 3.16 suunata õpilasi oma emotsioone teadvustama ja juhtima
- 3.17 ära kuulata ja arvestada õpilaste arvamust neid puudutavate otsuste tegemisel
- 3.19 õpilastele sotsiaalsete oskuste õpetamine
- 3.20 olla oskusliku suhtlejana õpilastele eeskujuks

Kolleegidevaheliste suhete kujunemisel on oluline ...

- 4.1 osaleda ainetevahelistes töörühmades
- 4.2 anda kolleegidele positiivset tagasisidet
- 4.3 osaleda kooliastmetevahelistes töörühmades
- 4.4 arutada murettekitavate laste probleeme koos kõigi neid õpetavate õpetajatega
- 4.5 kaasa elada kolleegi rõõmule, kellel on olnud silmapaistvaid tööalaseid saavutusi
- 4.6 külastada kolleegide tunde
- 4.7 aidata uuel kolleegil koolis kohaneda

II uurimisküsimus: Missugune on õpetajate arusaam oma rollist õpilaste arengu toetamisel ja suunamisel koolikeskkonnas?

Väga oluline on õpetaja valmisolek ...

- 2.2 tegeleda järjepidevalt oma professionaalse tegevuse analüüsimise ja parendamisega
- 2.4 kohandada oma õpetamist laste erinevate õpistiilidega

Õpetaja ülesandeks on ...

- 3.1 lugeda ning kasutada oma töös erialast kirjandust
- 3.2 luua silmapaistvate erivõimetega lastele soodsad arenguvõimalused
- 3.3 täita kooli arengukava nõudeid
- 3.4 teha oma tööd nii hästi, kui ta vähegi suudab
- 3.5 lugeda ning kasutada oma töös pedagoogilist kirjandust
- 3.6 täiendada end regulaarselt koolitustel
- 3.7 teada ja osata selgitada kooli õppekava eesmäärke
- 3.8 osaleda õpilaste arengut kirjeldava vaatlussüsteemi väljatöötamisel
- 3.9 pidevalt ise õppida – koguda uut infot, ideid, kogemusi
- 3.10 õpetada oma ainet huvitavalt ning tekitada huvi aine vastu
- 3.11 olla oma töös iseseisev (sõltumatu kolleegide ja juhtkonna abist)
- 3.13 pöörata tähelepanu sellele, kuidas õpilased nende ainetundides arenevad
- 3.14 osaleda kogu kooli hõlmava õpilaste õppimise edendamise kava väljatöötamisel
- 3.15 osaleda kooli arengukava väljatöötamisel

III uurimisküsimus: Missugune on õpetajate arusaam oma rollist koolikultuuri alalhoidmisel ja muutmisel?

Õpetajal on koolis oluline roll järgmiste väärtuste kandjana ja edastajana:

- 1.1 Head suhted inimeste vahel
- 1.2 Ausus
- 1.3 Otsiv vaim ja mõtteerksus
- 1.4 Loovus
- 1.5 Õppeedukus
- 1.6 Koolirõõm
- 1.7 Distsipliin

Väga oluline on õpetaja valmisolek ...

- 2.3 oma tööd puudutavates teemades kaasa rääkida ning otsuseid mõjutada

Õpetaja ülesandeks on ...

- 3.18 kooli „meie-vaimu“ kujundamine ja hoidmine

Perspektiivitundega õpetav õpetaja peab arvestama ...

- 5.1 ühiskonna ja kooli multikultuurseks muutumisega
- 5.2 eesti keele ja kultuuri säilimise ning arendamise vajadusega
- 5.3 teaduse ja tehnoloogia arenguga
- 5.4 muukeelsete kultuuride normide ja väärtustega
- 5.5 muutustega töömaailmas

Õpetajate arusaamad oma rollidest koolikliima kujundamisel

Lugupeetud õpetaja!

Minu nimi on Jaana Kannike. Lõpetan käesoleval aastal Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia huvijuht- loovtegevuse õpetaja eriala, lõputöö kirjutan teemal „Õpetajate nägemus oma rollist koolikliima kujundamisel ühe gümnaasiumi näitel“. Kuna kavatsen õpingute lõpetamise järel kindlasti tööle asuda koolis ning näen õpetajaid oma väga oluliste partneritena, pean väga oluliseks olla kursis nende nägemusega õpetaja valmisolekutest ja ülesannetest koolikliima kujundamisel.

Pöördun Teie poole palvega aidata kaasa minu lõputöö valmimisele, vastates küsimustikule. Vastajad jäävad anonüümseks ning saadud tulemusi esitatakse töös nii, et neid pole võimalik seostada teie kooliga.

Ootan Teie vastuseid hiljemalt 26. aprilliks.

Küsimuste tekkimisel vastan meeleldi e-kirja või telefoni teel: jaanakannike@gmail.com 51926077

Olen Teile siiralt tänulik abi ning panustamise eest!

Palun väljendage oma nõustumist alljärgnevate väidetega.

1. Õpetajal on koolis oluline roll järgmiste väärtuste kandjana ja edastajana: *

	Üldse ei nõustu	Pigem ei nõustu	Ei oska öelda	Pigem nõus	Täiesti nõus
1. Head suhted inimeste vahel	☐	☐	☐	☐	☐
2. Ausus	☐	☐	☐	☐	☐
3. Otsiv vaim ja mõtteerksus	☐	☐	☐	☐	☐
4. Loovus	☐	☐	☐	☐	☐
5. Õppeedukus	☐	☐	☐	☐	☐
6. Koolirõõm	☐	☐	☐	☐	☐
7. Distsipliin	☐	☐	☐	☐	☐

2. Väga oluline on õpetaja valmisolek... *

	Üldse ei nõustu	Pigem ei nõustu	Ei oska öelda	Pigem nõus	Täiesti nõus
1. vastu võtta konstruktiivset kriitikat oma töö kohta	☐	☐	☐	☐	☐
2. tegeleda järjepidevalt oma professionaalse tegevuse analüüsimise ja parendamisega	☐	☐	☐	☐	☐
3. oma tööd puudutavates teemades kaasa rääkida ning otsuseid mõjutada	☐	☐	☐	☐	☐
4. kohandada oma õpetamist laste erinevate õpistiilidega	☐	☐	☐	☐	☐
5. sekkuda õpilastevahelistesse konfliktidesse	☐	☐	☐	☐	☐
6. ära kuulata iga õpilane, kes tema poole murega pöördub	☐	☐	☐	☐	☐

3. Õpetaja ülesandeks on... *

	Üldse ei nõustu	Pigem ei nõustu	Ei oska öelda	Pigem nõus	Täiesti nõus
1. lugeda ning kasutada oma töös erialast kirjandust	☐	☐	☐	☐	☐
2. luua silmapaistvate erivõimetega lastele soodsate arenguvõimaluste loomine	☐	☐	☐	☐	☐
3. täita kooli arengukava nõudeid	☐	☐	☐	☐	☐
4. teha oma tööd nii hästi, kui ta vähegi suudab	☐	☐	☐	☐	☐
5. lugeda ning kasutada oma töös pedagoogilist kirjandust	☐	☐	☐	☐	☐
6. täiendada end regulaarselt koolitustel	☐	☐	☐	☐	☐
7. teada ja osata selgitada kooli õppekava eesmärgid	☐	☐	☐	☐	☐
8. osaleda õpilaste arengut kirjeldava vaatlussüsteemi väljatöötamisel	☐	☐	☐	☐	☐

9. pidevalt ise õppida - koguda uut infot, ideid, kogemusi	☐	☐	☐	☐	☐
10. õpetada oma ainet huvitavalt ning tekitada huvi aine vastu	☐	☐	☐	☐	☐
11. olla oma töös iseseisev (sõltumatu kolleegide ja juhtkonna abist)	☐	☐	☐	☐	☐
12. toetada positiivsete õpilastevaheliste suhete tekkimist ja hoidmist	☐	☐	☐	☐	☐
13. pöörata tähelepanu sellele, kuidas õpilased ainetundides arenevad	☐	☐	☐	☐	☐
14. osaleda kogu kooli hõlmava õpilaste õppimise edendamise kava väljatöötamisel	☐	☐	☐	☐	☐
15. osaleda kooli arengukava väljatöötamisel	☐	☐	☐	☐	☐
16. suunata õpilasi oma emotsioone teadvustama ja juhtima	☐	☐	☐	☐	☐
17. ära kuulata ja arvestada õpilaste arvamust neid puudutavate otsuste tegemisel	☐	☐	☐	☐	☐
18. kooli "meie-vaimu" kujundamine ja hoidmine	☐	☐	☐	☐	☐
19. õpilastele sotsiaalsete oskuste õpetamine	☐	☐	☐	☐	☐
20. olla oskusliku suhtlejana õpilastele eeskujuks	☐	☐	☐	☐	☐

4. Kolleegidevaheliste suhete kujundamisel koolis on oluline... *

	Üldse ei nõustu	Pigem ei nõustu	Ei oska öelda	Pigem nõus	Täiesti nõus
1. osaleda ainetevahelistes töörühmades	☐	☐	☐	☐	☐
2. anda kolleegidele positiivset tagasisidet	☐	☐	☐	☐	☐
3. osaleda kooliastmetevahelistes töörühmades	☐	☐	☐	☐	☐

4. arutada murettekitavate laste probleeme koos kõigi neid õpetavate õpetajatega	☐	☐	☐	☐	☐
5. kaasa elada kolleegi rõõmule, kellel on olnud silmapaistvaid tööalaseid saavutusi	☐	☐	☐	☐	☐
6. külastada kolleegide tunde	☐	☐	☐	☐	☐
7. aidata uuel kolleegil koolis kohaneda	☐	☐	☐	☐	☐

5. Perspektiivitundega õpetav õpetaja peab arvestama: *

	Üldse ei nõustu	Pigem ei nõustu	Ei oska öelda	Pigem nõus	Täiesti nõus
1. ühiskonna ja kooli multikultuurseks muutumisega	☐	☐	☐	☐	☐
2. eesti keele ja kultuuri säilimise ning arendamise vajadusega	☐	☐	☐	☐	☐
3. teaduse ja tehnoloogia arenguga	☐	☐	☐	☐	☐
4. muukeelsete kultuuride normide ja väärtustega	☐	☐	☐	☐	☐
5. muutustega töömaailmas	☐	☐	☐	☐	☐

6. Millega panustate Teie kõige enam oma kooli koolikliima kujundamisse?

Your answer

Palun lisage enda kohta järgmised andmed.

7. Teie töökoormus õpetajana antud koolis (mitu tundi nädalas?)

*

Your answer

8. Teie üldstaaž õpetajana (täisaastates) *

Your answer

---

9. Sugu: *

☐ Naine

☐ Mees

SUBMIT

SUMMARY

“Understandings of Teachers of Their Roles in Developing the School Climate”

The objective of this final paper was to give an overview of the understandings of teachers of the tasks they perform in different roles with regard to developing the social climate of the school. The objective was based on the research problem, which was: what are the understandings of the teachers of an upper secondary school of their roles in developing the school climate? I set three research questions:

- 1) How do teachers understand their role in developing interpersonal relationships in the school environment?
- 2) How do teachers understand their role in supporting and guiding the development of pupils in the school environment?
- 3) How do teachers understand their role in maintaining and changing the school culture?

The paper is divided into two chapters. In the first chapter I give an overview of the theoretical basis of the study and in the second chapter I explain how I carried out the empirical study, bring out the results and make conclusions.

The study was carried out at a general educational institution in one of Estonian larger cities. The school has about 750 pupils and employs 49 teachers. To achieve the objective of the final paper, I examined different theoretical materials and prepared a questionnaire, to which 69.4% of the total sample of my study responded. Through the questionnaire, I was able to gather answers to my research questions.

On the basis of the replies, it can be said that the majority of the teachers of the school in question acknowledge themselves as the developers of school climate in different roles:

developing and maintaining relationships, supporting and guiding a pupil's development and also maintaining and changing the school culture.

With regard to developing and maintaining relationships, the teaching body of the specific school see as the most important duties of the teacher to be a role model for the pupils as a good communicator, to support creating and maintaining positive relationships among pupils and to have readiness to listen to all pupils who turn to them with their problems.

With regard to supporting and guiding the development of a pupil, the most important duties of a teacher – in the opinion of the teaching body of the specific school – are to do their job as well as possible and to teach their subject in an interesting manner to create interest in the subject.

The teaching body of the specific school considered as the most important duties of a teacher with regard to maintaining and changing school culture to be passing on values: honesty, creativity, inquisitive spirit and brightness of mind.

The understandings of the teachers of the school in question with regard to their role in the development of the social climate of the school met the characteristics of positive school climate.

As my study was carried out in only one upper secondary school and the results regarded only a small group, conclusions could be made only about the specific school. In the future, similar studies could be carried out also at other Estonian schools so that generalisations could be made about the understandings of a larger number of teachers about their role in developing school climate.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Jaana Kannike**,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „**Õpetajate arusaamad oma rollidest koolikliima kujundamisel**“, mille juhendaja on **Külli Salumäe**,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, **23.05.2016**